

RODNA ANALIZA

IZBORNOG PROCESA

Rodna analiza pruža informacije o zakonodavnom okviru i politikama sa fokusom na izborni proces od raspisivanja Lokalnih izbora u Bosni i Hercegovini 2024. godine pa sve do uspostavljanja lokalnih organa vlasti u opštinama/gradovima: Tuzla, Dobož, Gračanica, Modriča, Lukavac, Šamac i Vukosavlje. Ovaj dokument je zamišljen kao pripremna refleksija za buduće inicijative i razmatra moguće oblike podrške za održivije i sadržajnije političko učešće i vidljivost žena u politici Bosne i Hercegovine.

Autorka
Gordana Vidović

2024-2025

Disclaimer/Pravna napomena

Ova publikacija objavljena je u okviru projekta „Žene u politici“, kojeg finansira Vlada Švicarske, a provode Fondacija CURE iz Sarajeva i Udruženje Budućnost iz Modriče, uz podršku IAMANEH Švicarska. Sadržaj ove publikacije, kao i nalazi prikazani u njoj, ne odražavaju nužno stavove Vlade Švicarske.

IAMANEH Schweiz | Suisse

Gesundheit für Frauen und Kinder
Santé pour femmes et enfants

Švicarska.

Projekat "Žene u politici" provode Fondacija CURE i Budućnost Modriča uz podršku IAMANEH Švicarska, uz finansijsku podršku Vlade Švicarske.

SKRAĆENICE

BiH	Bosna i Hercegovina
CEDAW	Konvencija o eliminaciji svih oblika nasilja nad ženama
CBS BiH	Centralni birački spisak Bosne i Hercegovine
CIK BiH	Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
GAP BiH	Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine
GC FBiH	Gender centar Federacije BiH
GC RS	Gender centar Republike Srpske
LAP	Lokalni akcioni plan
LIK	Lokalna izborna komisija
IAMANEH	Švicarska organizacija koja u BiH radi na razvoju programa u oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja i rodno zasnovanog nasilja
OCD	Organizacije civilnog društva
OHR	Ured visokog predstavnika
PDPS BiH	Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine
PSBiH	Parlamentarna skupština BiH
RS	Republika Srpska
UG	Udruženje građana
UN	Ujedinjene nacije
ZoRS	Zakon o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine

POJAŠNJENJE POJMOVA

Spol (pol) je biološka kategorija (polni organi, hromozomi, hormoni, žlijezde i anatomske karakteristike) prema kojoj razlikujemo osobu kao mušku ili žensku.

Rod (gender) je, u društvenoj teoriji, kulturalna i istorijska kategorija prema kojoj smo naučili/e razlikovati muškarce i žene, odnosno rod je skup društvenih uloga koje se dobijaju rođenjem, a određuje ih naš biološki pol. Takođe, rod je i individualni konstrukt ličnog identiteta i izražavanja koji potvrđuje, negira ili nadilazi društveno zadane, binarne i formirane polne i rodne uloge muškaraca i žena.

Rodna analiza uzima u obzir rodne uloge koje društvo nameće ženama i muškarcima i ispituje razlike u nekoj oblasti, u uslovima, potrebama, zastupljenosti, dostupnosti izvora i razvoja, kontroli sredstava, moći odlučivanja i ostalom.

Rodna jednakost je kada žene i muškarci imaju jednake mogućnosti da učestvuju u svim javnim i privatnim poslovima i da od njih imaju jednake koristi. Jednakost ne podrazumijeva da su muškarci i žene isti, ali uvažava njihovo pravo na lične različitosti.

Rodna ravnopravnost podrazumijeva ravnopravno učestvovanje, pristup i korištenje društveno-ekonomskih resursa. Šire gledano, odnosi se na društvene vrijednosti, stavove i norme, koje daju ravnopravan status ženama i muškarcima, bez zanemarivanja (bioloških) razlika koje postoje.

Rodni mejnstriming (Gender Mainstreaming; rodno osviještena politika) – integracija rodnog aspekta u javnu politiku. Uzimanje u obzir princip rodne ravnopravnosti u sve oblasti politike, programe, administrativne i finansijske aktivnosti i u organizacione procedure. Unošenje rezultata društveno-ekonomske i političke analize u sve oblasti i nivoe odlučivanja. Ovo uključuje i svakodnevno donošenje odluka i njihovu primjenu u praksi.

Rodni odnosi su odnosi na koji kultura ili društvo određuju prava, uloge, odgovornosti i identitete žena i muškaraca u odnosu jednih prema drugima.

Rodno osjetljiv (gender senzitan) pristup znači sagledavanje i priznavanje razlika između potreba, uloga, odgovornosti i identiteta žena i muškaraca, te uvažavanja potreba i interesa žena i muškaraca kao odvojenih kategorija.

Diskriminacija je svako različito postupanje, isključivanje, ograničavanje ili davanje prednosti prema bilo kojoj osobi ili grupi osoba na osnovu njihove rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovinskog stanja, članstva u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanja, društvenog položaja i pola/roda, polnog izražavanja ili orijentacije.

Diskriminacija u jeziku je korištenje isključivo jednog gramatičkog roda kao generičkog pojma ili korištenje izraza kojima se na bilo koji način neravnopravno tretiraju osobe na osnovu njihove rase, boje kože, jezika itd. Javni diskurs podrazumijeva upotrebu jezika u službenoj (mediji, obrazovanje i administracija) i javnoj komunikaciji.

Politička korektnost predstavlja izbjegavanje izraza ili postupaka koji mogu izgledati kao da se njima hoće isključiti, marginalizovati ili uvrijediti osobe koje su socijalno ugrožene ili diskriminirane.

Rodno inkluzivne lokalne zajednice su one u kojima žene i muškarci ravnopravno učestvuju u svim aktivnostima svih institucija neke lokalne zajednice i ravnopravno dijele beneficije i dobit, tj. kada se rodna jednakost odražava u politici, ideologiji, strukturi, programu, radu i praksi tih institucija.

Rodno osjetljivo budžetiranje podrazumijeva da muškarci i žene ravnomjerno učestvuju u planiranju i raspodjeli resursa na svim nivoima vlasti. Ono, takođe, obuhvata sve postupke budžetiranja, od prikupljanja prihoda do njihove raspodjele, kojima se prati uticaj budžetskih promjena na živote žena i muškaraca. Širi ciljevi gender osjetljivih budžeta su, kao prvo, da osiguraju da su u procesu pripreme budžeta uključeni glasovi i žena i muškaraca na svim nivoima i, kao drugo, da osiguraju da sadržaj budžeta reflektuje ciljeve ravnopravnosti polova na način na koji su fondovi alocirani i prihodi generirani.

Rodno osjetljive politike sistematski uvažavaju principe rodne ravnopravnosti i imaju razvijene koncepte strategija, sadržaja, mjera i provjere rezultata tih mjera, kako bi rodna ravnopravnost bila svakodnevica. To su politike koje garantuju jednaka prava i pravo na različitost svim osobama u društvu.

Rodno osjetljivi jezik podrazumijeva osvještavanje da u jeziku postoje muški, ženski i srednji rod i da se u govoru trebaju koristiti oni oblici koji će odražavati svijest o ravnopravnosti polova.

Stereotip je generalizovana slika neke grupe na osnovu karakteristike jednog pripadnika te grupe.

Rodni jaz - jaz u bilo kojoj oblasti između žena i muškaraca u smislu njihovog nivoa učešća, pristupa, prava, naknade ili beneficija

Razlika između praćenja i procjenjivanja¹

Značenja pojmova praćenja i procjenjivanja često se brkaju. **Praćenje (monitoring)** označava kontinuirano prikupljanje podataka (npr. prikupljanje podataka o obukama, učesnicima obuka i sl.), njihovu analizu i predstavljanje u redovnim izvještajima, koji se dostavljaju nadležnom tijelu. Ono omogućava da se blagovremeno uoče eventualni problemi i da se aktivnosti prilagode novonastaloj situaciji. **Procjenjivanje (evaluacija)** predstavlja povremenu procjenu stepena u kome su ispunjeni zadati ciljevi, poređenjem djelotvornosti i uticaja (očekivanog i neočekivanog) aktivnosti i zadatah ciljeva. Iako se ova dva procesa razlikuju po periodičnosti, vremenskim rokovima, svrsi, obimu i kvalitetu, treba ih razumjeti kao dio jednog kontinuiranog procesa.

Podizanje svijesti o rodnoj ravnopravnosti - gender awareness raising je proces koji ima za cilj da pokaže kako postojeće vrijednosti i norme utiču na našu sliku stvarnosti, održavaju stereotipe i podržavaju mehanizme koji proizvode nejednakost. Ona dovodi u pitanje vrijednosti i rodne norme objašnjavajući kako utiču i ograničavaju mišljenja koja se uzimaju u obzir i na donošenje odluka. Osim toga, podizanje svijesti ima za cilj podsticanje opšte osjetljivosti na rodna pitanja.

¹ <http://www.theglobalfund.rs/files/Priru%C4%8Dnik%20za%20potprimaoce.pdf>

SADRŽAJ

SKRAĆENICE	3
POJAŠNJENJE POJMOVA	4
SADRŽAJ	7
UVOD	8
1. KONTEKST	9
1.1. Pregled strukture izvještaja	10
2. NORMATIVNO PRAVNI OKVIR - RODNA RAVNOPRAVNOST U JAVNOM I POLITIČKOM ŽIVOTU	12
2.1. DOMAĆI PROPISI	12
2.2. OBAVEZE DRŽAVE U SKLADU SA MEĐUNARODNIM STANDARDIMA	14
2.3. TENDENCIJE – POKUŠAJI UMANJIVANJA STEČENIH PRAVA	20
2.3.1. Organizacije civilnog društva uspješno zaustavile ukidanje rodni kvota	20
2.3.2. Državni parlament odbio usvajanje zakona o ravnomjernoj zastupljenosti polova u organima vlasti	21
2.3.3. Ustavni sud BiH stavio van snage Zakon o neprofitnim organizacijama	22
3. ANALIZA IZBORNOG PROCESA	24
3.1. OPŠTE INFORMACIJE	24
3.1.1. Izborna administracija u Bosni i Hercegovini	26
3.1.2. Biračko tijelo u BiH	27
3.1.3. Registracija političkih subjekata	28
3.2. RODNA (NE)JEDNAKOST U POLITIČKIM STRANKAMA	29
3.2.1. Opšte informacije o djelovanju političkih stranaka u lokalnim zajednicama	29
3.2.2. Pripreme za lokalne izbore – izazovi i prepreke	30
3.3. RODNA ANALIZA IZBORNE KAMPANJE	32
3.3.1. Zloupotrebe izbornog procesa od strane političkih stranaka	35
4. REZULTATI LOKALNIH IZBORA 2024	40
4.1. IZLAZNOST NA IZBORE	40
4.2. POTVRĐENI REZULTATI LOKALNIH IZBORA U BIH	43
4.2.1. Izborni rezultati u ciljanm opštinama/gradovima	43
4.2.2. Verifikovani mandati	43
5. USPOSTAVLJANJE VLASTI U CILJANIM OPŠTINAMA/GRADOVIMA	45
5.1. RODNA STATISTIKA NAKON USPOSTAVLJANJA VLASTI	45
5.2. PRIMJERI DOBRE PRAKSE U GRADU GRAČANICA	47
5.2.1. Politička stranka službeno pokrenula postupak zbog kršenja ZoRS	47
5.2.2. Vijećnice za pet mjeseci pokrenule više inicijativa nego neki muškarci i žene za cijeli mandat	55
5.2.3. Neformalna lobij grupa žena Gračanica	58
6. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	65

UVOD

Ovaj dokument nastao je analizom izbornog procesa, uzimajući u obzir političku situaciju i vanjske faktore koji su direktno ili indirektno mogli imati **uticaj na izbor žena na Lokalnim izborima 2024. godine**. Analizom su obuhvaćene sve faze izbornog procesa, od dana raspisivanja lokalnih izbora sve do objavljivanja izbornih rezultata. Identifikovane su prepreke koje žene doživljavaju u procesu priprema kandidatskih listi, podrška koju žene kandidatkinje imaju, odnos stranačkih lidera prema ženama tokom kampanje, uključenost žena u pregovore oko formiranja lokalne vlasti. Dokument je **potkrijepljen podacima dobijenim tokom post-izborne faze i uspostavljanja vlasti** u 7 opština/gradova: Doboj, Tuzla, Gračanica, Modriča, Lukavac, Šamac i Vukosavlje. Svrha ove analize je bolje razumijevanje konteksta i ambijenta za političko djelovanje žena, identifikovanje ključnih izazova i predložiti mjere koje će poboljšati i unaprijediti položaj žena političarki. Dobijeni nalazi predstavljaju dobru osnovu za formulisanje budućih zahtjeva i usmjeravanje fokusa aktivizma kako nevladinog, tako i vladinog sektora u sferi zalaganja za povećanje učešća žena u politici, a sve sa krajnjim ciljem stvaranja održivog koncepta za poštivanje ženskih ljudskih prava u BiH.

Rodna analiza realizuje se u okviru projekta „**Žene u politici**“ (WiP) koji ima za cilj osnažiti žene u politici na lokalnom nivou u BiH, poboljšavajući njihovo učešće i vodstvo kako bi se potaknulo inkluzivnije upravljanje. Riječ je o zajedničkom naporu lokalnih organizacija Fondacije „CURE“ i UG „Budućnost“ te međunarodnog partnera IAMANEH Švicarska uz finansijsku podršku Švicarske ambasade. Projekat ima za cilj osnažiti žene da se aktivno uključe u politiku, doprinoseći inkluzivnijem i pravednijem političkom krajoliku u BiH.

Potreba za jednom ovakvom Analizom leži u činjenici da su politička prava žena, prava da biraju i budu birane bila dugo vremena rezervisana samo za muškarce i da, i pored sasvim odgovarajućih normativnih mehanizama, žene još uvijek ne uspijevaju da budu ravnopravne učesnice političkog života u Bosni i Hercegovini. Zastupljenost žena u politici od suštinskog je značaja za postizanje rodne ravnopravnosti i jačanje demokratskih institucija.

1. KONTEKST

Bosna i Hercegovina (BiH) suočava se s nizom složenih razvojnih izazova, uključujući ekonomske padove, rastuće stope siromaštva i trajne socioekonomske nejednakosti. Uprkos tim izazovima, rješavanje rodne nejednakosti u političkoj zastupljenosti dobilo je ograničenu pažnju unutar složenog političkog krajolika BiH, koji karakteriše snažan nacionalizam. Rješavanje problema rodne nejednakosti u BiH, posebno s naglaskom na jazove na nivou lokalne samouprave, zahtjevan je i dugoročan izazov, čak i uz postojeće zakone usmjerene na podsticanje učešća žena. Prema OECD-ovom SIGI-ju², zemlja je 2019. godine postigla zabrinjavajućih 22%, što naglašava raširene rodne nejednakosti u političkoj zastupljenosti. Izveštaj Svjetskog ekonomskog foruma za 2022. godinu rangira Bosnu i Hercegovinu na razočaravajuće 73. mjesto, pokazujući njene loše rezultate u ekonomskom učešću i rodnoj ravnopravnosti. Uprkos kvoti od 40% prema Izbornom zakonu, samo je 7 žena izabrano u Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH na Opštim izborima u BiH 2022. godine, u odnosu na 11 žena izabranih 2018. godine. Na lokalnim izborima održanim 2020. godine izabrano je samo 5 žena načelnica (3,52%) i 622 žene vijećnice/odbornice (19,58%).³ To pokazuje da rodne razlike nisu problem samo na nacionalnom ili entitetskom nivou, već se protežu i na lokalnu samoupravu. Lokalna samouprava, gradovi i opštine, predstavljaju nivo vlasti sa kojim su građanke i građani u najneposrednijem kontaktu i zbog toga su jedan od najvažnijih nivoa vlasti unutar političkog sistema kada je u pitanju ostvarivanje ravnopravnosti žena i muškaraca.

Izražavajući želju da unaprijedi i istraje na zaštiti ljudskih prava Bosna i Hercegovina (BiH) je potpisala i ratificirala brojne međunarodne konvencije iz oblasti ljudskih prava.⁴ Uspostavljen je pravni okvir kojim se garantuju prava ženama i osigurava najviši nivo zaštite ekonomskih, socijalnih, kulturnih i političkih prava kao i njihova primjena u praksi. Dva zakona koja predstavljaju stub domaćeg zakonskog okvira su Zakon o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine i Zakon o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini. Svi do sada usvojeni dokumenti rezultat su krajnje pragmatičnih razloga, jer BiH pretenduje i promovise se kao

² Summary | Social Institutions and Gender Index | SIGI 2023 Global Report: Gender equality in times of crisis (oecd.org)

³ https://www.izbori.ba/Documents/2020/Zbirna_Statistika_2020.pdf

⁴ Međunarodni dokumenti koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala imaju pravnu obaveznost. Drugi dokumenti koji predstavljaju međunarodne smjernice i preporuke obavezuju na osnovu širokog globalnog konsenzusa kojim su ustanovljeni

progresivna i kredibilna zemlja i 'regionalni lider' u promociji ženskih ljudskih prava. I pored ovoga, garantovana prava ženama u BiH predstavljaju samo normativni ideal, jer je primjena propisa u praksi veoma loša. Žene trpe diskriminaciju po osnovu pola u različitim oblastima života i rada, u privatnoj i javnoj sferi. Država samo **deklarativno usvaja zakone** kojim se garantuju prava ženama, svjesna da je to iskorak prema međunarodnim institucijama koje prate donošenje zakona. Ne donose se afirmativne mjere za unapređenje položaja žena u društvu kako bi se izjednačila moć i uticaj muškaraca i žena u društvu te tako doprinijelo iskorjenjivanju društvene nepravde prema ženama. Usljed tradicionalnih poimanja uloga žena i muškaraca, politika se još uvijek percipira kao muški posao, što je jedan od uzroka da su žene manjina u procesima odlučivanja u političkim, a slijedom toga i u društvenim i ekonomskim sferama života.

Iako na ključnim pozicijama u politici postoje pojedinačni primjeri žena na vlasti, to nije dovoljno za postizanje rodne ravnopravnosti. Politička zastupljenost žena ne može se svesti na samo dvije ili tri pozicije, taj procenat mora biti bliže 40%. U Bosni i Hercegovini preduzete su određene zakonske mjere, na primjer uvođenjem kvota u Izbornom zakonu i Zakonu o finansiranju političkih partija. Međutim, još uvijek nije došlo do suštinske promjene statusa i uticaja žene u političkom životu. Kao potencijalna država kandidatkinja, BiH bi trebalo da unaprijedi zaštitu osnovnih ljudskih prava i obezbijedi efikasniju primjenu zakona, koja je i dalje neujednačena. Evropske institucije imaju najveću moć i snagu da insistiraju na punoj primjeni međunarodnih standarda i domaćih zakona, posebno u cilju uravnoteženog sudjelovanja svih u političkom životu zemlje.

1.1. Pregled strukture izvještaja

Izvještaj se sastoji od šest poglavlja.

U prvom poglavlju predstavljen je **kontekst Bosne i Hercegovine i pozadina projekta** „Žene u politici“ koji realizuju Fondacija „Cure“ iz Sarajeva i Udruženje građana „Budućnost“ iz Modriču u partnerstvu sa švicarskom organizacijom IAMANEH i uz stručnu i finansijsku podršku Švicarske ambasade u Sarajevu. Projekat predstavlja nadogradnju dosadašnjih aktivnosti koje već dugi niz godina provode ove dvije

nevladine organizacije iz BiH. U ovom dijelu su opisane lokacije u kojima se provodi projekat i ciljevi realizacije projekta.

U drugom poglavlju – Normativno pravni okvir – rodna ravnopravnosti u javnom i političkom životu obrađen je pravni okvir i izborni sistem u Bosni i Hercegovini sa naglaskom na preporuke i obaveze međunarodnih tijela koji su sastavni dio Ustava Bosne i Hercegovine, primjenjuju se direktno i imaju prioritet nad domaćim zakonima. U okviru ovog poglavlja opisane su tendencije – pokušaja umanjivanja stečenih prava, što je razlog više da nevladine organizacije nastave budno da prate i reaguju u slučaju retrogradnih pokušaja urušavanja teško stečenih dostignuća o ljudskim pravima i demokratizaciji društva.

U trećem poglavlju – Analiza izbornog procesa - bavimo se svim aspektima izbornog procesa, od raspisivanja lokalnih izbora u Bosni i Hercegovini, uključujući opšte informacije o izborima, izornoj administraciji, biračkom tijelu, registraciji političkih subjekata za izbore. U okviru ovog poglavlja date su opšte informacije o djelovanju političkih stranaka u lokalnim zajednicama, konsultovane su žene kandidatkinje za izbore, njih 167, radi izrade rodne analize izborne kampanje. Takođe se bavimo i zloupotrebom izbornog procesa koje su mogle imati uticaj na izborne rezultate.

U četvrtom poglavlju – Rezultati lokalnih izbora 2024. godine – analiziramo izlaznost žena i muškaraca na izbore, potvrđene izborne rezultate razvrstane po polu na nivou BiH, dajemo detaljan pregled izbornih rezultata u ciljanim opštinama, kao i pregled verifikovanih mandata u tim opštinama.

U petom poglavlju – Uspostavljanje vlasti u ciljanim opštinama/gradovima – izvršena je analiza uspostavljanja vlasti u ciljanim opštinama, da li su ispoštovane odredbe ZoRS BiH u pogledu imenovanja žena u organima uprave i u radna tijela. U ovom dijelu se kao primjer dobre prakse opisuje saradnja političke stranke – žene političarke – nevladin sektor.

U šestom poglavlju – Zaključci i ključne preporuke – daje se set preporuka za izmjene zakonodavstva kojim će se unaprijediti ravnomjerno učešće žena u javnom i političkom životu, preporuke političkim strankama, kao i preporuke za rad sa ženama političarkama.

2. NORMATIVNO PRAVNI OKVIR - RODNA RAVNOPRAVNOST U JAVNOM I POLITIČKOM ŽIVOTU

U okviru ovog poglavlja opisan je domaći pravni okvir koji se odnosi na jednaku zastupljenost žena i muškaraca u javnom i političkom životu. Međunarodni standardi zauzimaju značajno mjesto, poput Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama, koja je sastavni dio Ustava Bosne i Hercegovine, primjenjuje se direktno i ima prioritet nad domaćim zakonima. Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH je zasnovan na tim obavezama i definiše obavezu promovisanja i osiguranja jednake zastupljenosti žena i muškaraca te definiše prag za nedovoljnu zastupljenost na 40%. Te garancije predstavljaju zakonske standarde i mogućnosti za promovisanje više žena u politici.

2.1. DOMAĆI PROPISI

Zakon o ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini⁵ predstavlja okvir unutar kojeg se sve politike, programi, mjere i aktivnosti na polju unapređenja rodne ravnopravnosti donose i primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Zakon zabranjuje rodno zasnovano nasilje, odnosno nasilje po osnovu pola, te propisuje obavezu za nadležne vlasti da preduzmu odgovarajuće mjere radi ukidanja i sprečavanja nasilja po osnovu pola u javnoj i privatnoj sferi života, te osiguraju instrumente pružanja zaštite, pomoći i naknade žrtvama.⁶ Zakon dalje prepoznaje edukaciju i podizanje svijesti radi eliminacije predrasuda, običaja i svih drugih praksi baziranih na ideji inferiornosti ili superiornosti bilo kojeg pola, kao i na stereotipnim ulogama osoba muškog i ženskog pola kao presudne aktivnosti u procesu borbe protiv rodno zasnovanog nasilja i postizanja rodne ravnopravnosti. Konačno, zakon propisuje obavezu za nadležne organe na svim nivoima vlasti da su dužni poduzimati sve odgovarajuće i potrebne mjere radi provođenja ovog zakona, te mjera i aktivnosti iz Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine, kroz redovne programe rada uz osiguranje budžetskih sredstava.

⁵ ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 32/10- Prečišćeni tekst)

⁶ Vidi član 6. Zakona o ravnopravnosti polova u BiH

Članom 20. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 32/10 – prečišćeni tekst), utvrđeno je da ravnopravna zastupljenost polova u javnom životu postoji kada je jedan od polova zastupljen najmanje 40%:

„(1) Državna tijela na svim nivoima organizacije vlasti i tijela lokalne samouprave, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke partije, pravna lica s javnim ovlaštenjima, pravna lica koja su u vlasništvu ili pod kontrolom države, entiteta, kantona, grada ili opštine ili nad čijim radom javni organ vrši kontrolu, obezbijediće i promovisati ravnopravnu zastupljenost polova u upravljanju, procesu odlučivanja i predstavljanju. Ova obaveza postoji i za sve ovlašćene predlagače prilikom izbora predstavnika i delegacija u međunarodnim organizacijama i tijelima.

(2) Ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada je jedan od spolova zastupljen najmanje u procentu 40% u tijelima iz stava (1) ovog člana.

(3) Diskriminacijom po osnovu spola smatra se situacija kada ne postoji ravnopravna zastupljenost iz stava (2) ovog člana.

(4) Tijela iz stava (1) ovog člana u cilju ostvarivanja ravnopravne zastupljenosti spolova i otklanjanja diskriminacije dužna su donositi posebne mjere propisane članom 8. ovog Zakona.

Izborni zakon Bosne i Hercegovine⁷ reguliše pitanje izbora i definiše rodnu kvotu za kandidatske liste za parlamente na svim nivoima vlasti. **Član 4.19. stav 3. Izbornog zakona BiH** usklađen je sa Zakonom o ravnopravnosti polova u BiH (član 8.), te je utvrđeno da jednaka zastupljenost postoji kada je jedan od polova zastupljen sa 40% od ukupnog broja kandidata i kandidatkinja na listi:

„Svaka kandidatska lista uključuje kandidate muškog i ženskog pola, koji su ravnopravno zastupljeni. Ravnopravna zastupljenost polova postoji u slučaju kada je jedan od polova zastupljen s najmanje 40% od ukupnog broja kandidata na listi. Kandidati pola koji je manje zastupljen raspoređuju se na kandidatskoj listi na sljedeći način: najmanje jedan kandidat manje zastupljenog pola među prva dva kandidata, dva kandidata manje zastupljenog pola među prvih pet kandidata i tri kandidata manje zastupljenog pola među prvih osam kandidata, itd.“.

2016. godine izmijenjen je Izborni zakon BiH kojim je ravnopravnost polova proširena i na kompenzacijske liste koje postoje za izbor u državni parlament na opštim izborima, što ranije nije bio slučaj. Ona podrazumijeva 40% manje zastupljenog pola sa redosledom predlaganja kandidata/kandidatkinja na

⁷ („Službeni glasnik BiH“, br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 04/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/05, 24/06, 32/07, 33/0, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14, 31/16, 41/20, 38/22, 51/22, 67/22 i 24/24)

način da je najmanje jedan kandidat/kandidatkinja manje zastupljenog pola među prva dva kandidata, dva među prvih pet kandidata/kinja, tri među osam itd.

Ove zakonske odredbe podrazumijevaju da liste političkih subjekata i kompenzacijske liste moraju imati najmanje 40% manje zastupljenog pola. Bez ispunjavanja ovog uslova politički subjekti neće biti ovjereni za učešće na izborima. I pored ove afirmativne mjere koja je utvrđena Zakonom o ravnopravnosti polova i

2.2. OBAVEZE DRŽAVE U SKLADU SA MEĐUNARODNIM STANDARDIMA

Značaj međunarodnih standarda za zaštitu ljudskih prava kada je u pitanju učešće žena u javnom i političkom životu je izuzetno veliki. Od usvajanja Konvencije o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena iz 1979. godine razvijen je čitav set standarda. Obavezujuće konvencije, kao što je Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava ali i neobavezujući standardi su takođe od značaja, jer vrlo često sadrže konkretne obaveze države. Osim UN-ovih praktičnih mjera za eliminaciju svih oblika nasilja nad ženama važno je pomenuti i zapažanja stručnog tijela za praćenje Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (Komitet CEDAW) o situaciji u Bosni i Hercegovini⁸, u kojima je navedeno da se svi međunarodni sporazumi o ljudskim pravima, uključujući i ovu Konvenciju direktno primjenjuju u državi članici, te je u članu 14. dao preporuku da država osigura **de facto** sudsku primjenjivost prava iz Konvencije u svim domaćim sudovima i mehanizmima, a posebno njene koncepte o direktnoj i indirektnoj diskriminaciji i ravnopavnosti.

UN Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama⁹ usvojena je na Generalnoj skupštini UN 18. decembra 1979. godine, kao prvi sveobuhvatni međunarodno priznati dokument o pravima žena. Stupila je na snagu, kao međunarodni ugovor, 3. septembra 1981. godine, nakon što je ratifikovana od strane dvadeset država. Ova Konvencija je sastavni dio Ustava Bosne i Hercegovine, primjenjuje se direktno i ima prioritet nad domaćim zakonima.

⁸ Zaključni komentari UN-ovog Komiteta za eliminaciju diskriminacije žena za BiH, engl. verzija dostupna na: <http://www.unhchr.ch/> (zadnji pristup 06.09.2024)

⁹ https://vladars.rs/sr-SP-Cyrl/Vlada/centri/gendercentarrs/Documents/CEDAW_308094062.pdf

Konvencija naglašava principe koje država mora garantovati u uživanju ljudskih prava i osnovnih sloboda, te u osiguranju jednakih mogućnosti za žene u napredovanju na svim poljima. Konvencija poziva države potpisnice da preduzmu odgovaraju mjere za eliminaciju diskriminacije nad ženama u različitim oblastima, koje uključuju:

- Inkorporaciju principa jednakosti žena i muškaraca u svoje državne ustave;
- Preduzimanje adekvatnih mjera u zakonodavstvu, kao i drugih mjera, kako bi se osiguralo i praktično ostvarenje ovog principa;
- Uspostavu kompetetnih tijela i drugih institucija za efektivnu zaštitu od diskriminacije;
- Promjenu zakona, pravila i običaja iz prakse koji dovode do diskriminacije nad ženama.

Konvencija je podijeljena u 16 članova a odnosi se na deset glavnih oblasti, koje obuhvataju između ostalih jednaka prava žena na učešće u političkom i javnom životu, uključujući pravo glasa kao i kandidovanje na izborima, učestvovanje u formuliranju i donošenju vladinih politika kao i obavljanju javnih funkcija, te jednako pravo žena u predstavljanju država na međunarodnom nivou, obrazovanju, obukama i jednake mogućnosti napredovanja u karijeri, u zapošljavanju, uključujući pravo na rad, pravo na jednake mogućnosti pri zapošljavanju, napredovanju i sigurnosti posla, te korištenju beneficija i druge.

1982. godine uspostavljen je Komitet za eliminaciju svih oblika diskriminacije nad ženama u svrhu praćenja primjene Konvencije. Bosna i Hercegovina je pristupila i ratificirala Opcioni protokol (usvojen 1999. godine od starne Generalne skupštine UN-a), te je u skladu sa tim dužna podnositi periodične izvještaje ovom komitetu.

Komitet za eliminaciju diskriminacije nad ženama (CEDAW) **u oktobru 2024. godine usvojio Generalnu preporuku broj 40¹⁰** koja podrazumijeva potpunu ravnopravnost žena i muškaraca u svim strukturama *vlasti*. *Preporuka* naglašava da je autentično političko učešće ključno za unapređenje prava žena. Ona prepoznaje mnoge prednosti ravnopravnog odlučivanja, uključujući povećanje mira, ekonomskog rasta i održivosti. Osiguravanje jednake zastupljenosti žena nije samo pitanje ispunjavanja kvota, već zahtijeva sistemsku transformaciju. Ovo uključuje uspostavljanje zakonskih obaveza za jednaku političku zastupljenost i participaciju, te razvoj podržavajućih politika,

¹⁰ <https://reliefweb.int/report/world/general-recommendation-no-40-equal-and-inclusive-representation-women-decision-making-systems-cedawcgc40-advanced-unedited-version>

praksi i programa. Kroz ove mjere, prema stavu Komiteta CEDAW, zemlje mogu institucionalizovati rodni paritet kao trajni standard upravljanja, a ne samo privremenu mjeru, što se u praksi često dešavalo. Ključni stub preporuke je implementacija pravnih i političkih okvira za institucionalizaciju jednake zastupljenosti. Ovo uključuje ustavne izmjene koje nalažu rodnu ravnotežu 50:50, kreiranje nacionalnih akcionih planova fokusiranih na paritet, kao i kontinuirano praćenje napretka prema ovim ciljevima. Privremene posebne mjere, poput izbornih kvota, takođe su istaknute kao efikasni alati za pokretanje zastupljenosti žena i suzbijanje dugotrajnih prepreka.

Evropska konvencija o ljudskim pravima i slobodama¹¹ u pravnom poretku Bosne i Hercegovine se prema ustavnoj odredbi iz člana II/2 nalazi iznad cjelokupnog pravnog poretka Bosne i Hercegovine. Član 14. Europske konvencije o ljudskim pravima predstavlja centralnu odredbu Evropske konvencije koja zabranjuje diskriminaciju. Ovaj član predstavlja jedan od najšire postavljenih instrumenata za zaštitu od diskriminacije, međutim ne nudi mogućnost zaštite svih prava i sloboda, nego samo onih zagwarantiranih u drugim članovima Konvencije. U vezi sa ovim članom Evropski sud za ljudska prava je donio niz presuda koje su vezene za diskriminaciju na osnovu pola.

Pekinška deklaracija i platforma za akciju¹² je usvojena na Četvrtoj svjetskoj konferenciji o ženama, koja je održana 15. septembra 1995. godine. Pekinška deklaracija polazeći od principa da su ženska prava ljudska prava, smatra da je neophodno preduzeti široke institucionalne promjene kako bi se smanjili vojni izdaci i omogućila globalna promocija ljudskih prava i nenasilnog rješavanja konflikta. Deklaracija takođe smatra da je neophodno obezbijediti učešće žena u procesima zaključivanja mira i rješavanja konflikta, kao i zaštitu žena u ratnim područjima i izbjegličkim logorima.

Značaj Pekinške deklaracije i Platforme za akciju (1995) za usaglašavanje zakona se ogleda u činjenici da su u njoj navedeni konkretni ciljevi i akcije koje se trebaju preduzeti. Posebno se bavi uklanjanjem prepreka participaciji žena u svim sferama života, uvodi gender mainstreaming kao instrument i poziva sve države na akciju implementacije Platforme u svojim programima i politikama.

¹¹ https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_bos

¹² <https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/04-PEKINSKA-DEKLARACIJA-kb.pdf>

Rezolucija Savjeta Evrope 2111 (2016)¹³ o procjeni uticaja mjera za poboljšanje zastupljenosti žena u politici konstatuje da su u većini država članica Savjeta Evrope žene i dalje u velikoj mjeri nedovoljno zastupljene u politici. Rezolucija poziva zemlje članice Savjeta Evrope da usvajaju mjere kojim će promovisati učešće žena. Izborne kvote su prepoznate kao najefikasniji način za postizanje značajnog i brzog napretka, pod uslovom da se pravilno osmisle i konzistentno sprovede. Kvote treba prilagoditi izbornom sistemu koji je na snazi, postaviti ambiciozne ciljeve i propisati stroge kazne za nepoštovanje. Rezolucija skreće pažnju i na društvene faktore koji određuju učešće žena u javnom životu kao što su sistem socijalne zaštite, roditeljsko odsustvo, podjela brige i kućnih obaveza i druge koje zemlje članice moraju jačati. Rezolucija upućuje da bi zemlje članice trebale razmotriti princip pariteta u svoje ustave ili svoje izbornu zakonodavstvo, a kada su u pitanju kvote i druge pozitivne mjere, da uključe pravila o nominovanju kandidata koja će imati cilj obezbjeđivanje jednake rodne zastupljenosti.

Preporuka Rec (2007) 17¹⁴ Odbora Ministara državama članicama o standardima i mehanizmima ravnopravnosti polova predstavlja sveobuhvatan instrument za samoprocjenu postignuća u ostvarenju ravnopravnosti polova i služi kao važan dokument za planiranje nužnih mjera u postizanju stvarne ravnopravnosti u državama članicama Vijeća Evrope.

U Preporuci se insistira na činjenici da je ravnopravnost polova osnovno načelo ljudskih prava koje se odnosi na sva područja i sve aspekte života i da se jednako tiče i žena i muškaraca. Osim opštih standarda, Preporuka donosi i jasne smjernice i pregled mjera za postizanje ravnopravnosti polova u posebnim područjima života, od privatnog i porodičnog, ekonomskog, političkog i javnog života, preko obrazovanja, socijalne zaštite, zdravlja, seksualnih i reproduktivnih prava, do medija, problema nasilja nad ženama i trgovine ljudima, uključujući i dio o posebnom položaju ranjivih grupa izloženih višestrukoj diskriminaciji.

Rezolucija Vijeća sigurnosti UN 1325 (2000) „Žene, mir i sigurnost“¹⁵ usvojena 31.10.2000. godine i prva je Rezolucija koja se konkretno bavi uticajem rata na žene i djevojčice i ženskim doprinosom rješavanju konflikta i održivom miru. Poseban značaj Rezolucije 1325 je u tome što poziva na učešće žena u

¹³ Tekst Rezolucije 2111 (2016) dostupan je na: <https://www.parlament.ba/act/ActDetails?actId=869&lang=sr>

¹⁴ https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/CM-Rec200717_prelom.pdf

¹⁵ <https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2016/04/UN-Rezolucija-1325.pdf>

procesima donošenja odluka, sprečavanju konflikata, post-konfliktnim procesima, mirovnim pregovorima i mirovnim operacijama. Rezolucija ukazuje i na posebne potrebe žena i djevojčica u toku ratnih sukoba, potrebu njihove zaštite, te sprečavanje i kažnjavanje seksualnog i svakog drugog nasilja nad ženama. Vijeće Ministara BiH usvojilo je do sada tri akciona plana za implementaciju Rezolucije UN-a 1325 „Žene, mir i sigurnost“, i to: prvi AP za period 2010-2013, drugi za period 2014-2017, a treći za period 2018-2022¹⁶.

Standardi Evropske unije koji se odnose na ravnopravan položaj muškaraca i žena nalaze se kako u primarnom tako i u sekundarnom EU zakonodavstvu. Ovi su standardi definirani posredstvom nekoliko članova Amsterdamskog sporazuma iz 1997. godine, a sadržani u direktivama obuhvaćenim pregledom, od kojih je svaka transpozicionirana u zakonodavstvo država članica. Pored primarnog i sekundarnog zakonodavstva, postoji takođe i sudska praksa Evropske unije koja, zajedno s pet programa i različitim “blagim zakonima”, ukazuje na to da je ravnopravnost polova visoko na političkoj agendi Evropske unije.

Obaveze Bosne i Hercegovine nakon dobijanja statusa zemlje kandidata za članstvo u Evropskoj uniji

U decembru 2022. godine Evropsko vijeće je dodijelilo Bosni i Hercegovini status zemlje kandidata.¹⁷ Komisija se prilikom izrade godišnjih izvještaja za BiH fokusira na provedbu ključnih prioriteta sadržanih u Mišljenju komisije iz maja 2019. godine, a koji se tiču demokratije/funkcionalnosti, vladavine prava, osnovnih prava i reforme javne uprave. U analitičkom izvještaju Evropske komisije uz Mišljenje o zahtjevu Bosne i Hercegovine o članstvu u Evropskoj uniji¹⁸ koji se odnosi na period od juna 2022. do juna 2023. godine i zasniva se na ulaznim informacijama raznih izvora, uključujući doprinose iz Bosne i Hercegovine, država članica EU, izvještaje Evropskog parlamenta i informacije iz raznih međunarodnih i domaćih organizacija. između ostalog se kontatuje:

¹⁶ https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2018/08/180718_Prijedlog-AP-UNSCR-1325_2018-2022-u-BiH.pdf

¹⁷ <https://www.consilium.europa.eu/media/60872/2022-12-15-euco-conclusions-en.pdf>

¹⁸ Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2023. uz dokument Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Vijeću, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija, Brisel, 8.11.2023. SWD(2023) 691 final, dostupno na: <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2023/Izvje%C5%A1taj%20o%20Bosni%20i%20Hercegovini%20za%202023.%20-%20BHS%20prijevod%20%28002%29.pdf>

Ključni prioritet 9: Jačati zaštitu prava svih građana, posebno osiguravanjem provedbe propisa o nediskriminaciji i o rodnoj ravnopravnosti.

Propisi o rodnoj ravnopravnosti i zabrani diskriminacije nisu usklađeni u cijeloj zemlji niti se efikasno provode. Vijeće ministara usvojilo je novi Gender akcioni plan u oktobru 2023. godine. Novi akcioni plan o ženama, miru i sigurnosti tek treba usvojiti. Slučajevi femicida izazvali su javne proteste i razotkrili sistemske nedostatke u postupanju kada je u pitanju rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici, kao i nedostatke po pitanju usklađenosti propisa sa Istanbulskom konvencijom.

„Žene su nedovoljno zastupljene u politici i javnom životu. Zakon o ravnopravnosti polova predviđa posebne mjere za postizanje najmanje 40% zastupljenosti svakog pola u zakonodavnim, izvršnim i sudskim vlastima na svim nivoima. Međutim, ove mjere nisu u potpunosti provedene.“

„Uprkos imenovanju dvije žene, jedne za predsjedavajuću Vijeća ministara i jedne na funkciju člana Predsjedništva, broj politički angažovanih žena koje su učestvovali na izborima u oktobru 2022. godine je smanjen. Potrebno je dalje uskladiti zakonodavstvo sa Zakonom o ravnopravnosti polova, provesti mjere za smanjenje verbalnog nasilja nad politički angažovanim ženama, povećati vidljivost žena kandidata i unaprijediti stranačku kulturu kako bi osiguralo ravnopravno učešće žena.

Kada je u pitanju unutarstranačka demokratija, političkim strankama nedostaju interne demokratske politike i strukture. Među stranačkim liderima nema žena, a malo ih je i na drugim liderskim pozicijama.“¹⁹

Iako deklarativno postoji saglasnost o tome da je postizanje primjerenijeg odnosa žena i muškaraca u svim oblastima javnog života i na svim mjestima na kojima se donose odluke neophodan preduslov za unapređivanje položaja žena i postizanje ravnopravnosti žena i muškaraca kao pitanja ljudskih prava i način da se izgradi pravedno i razvijeno društvo, u okviru većine političkih stranaka još uvijek su izrazito ograničene mogućnosti političke participacije žena, i njihovog političkog uticaja.

¹⁹ Isto, str. 14.

2.3. TENDENCIJE – POKUŠAJI UMANJIVANJA DOSTIGNUTIH PRAVA

U skladu sa preuzetim obavezama Bosna i Hercegovina periodično izvještava međunarodna tijela o stanju ljudskih prava. Međunarodna tijela, nakon detaljne analize i konsultacija vrše procjenu stanja i daju preporuke državi i rokove do kada treba da se otklone uočene prepreke. Nevladine organizacije u Bosni i Hercegovini prednjače u pokretanju afirmativnih inicijativa, pišu izvještaje u sjeni međunarodnim tijelima i vode organizovane kampanje za unapređenje rodne ravnopravnosti. Pored ovih pozitivnih, u proteklom godinama bilo je i ozbiljnih retrogradnih pokušaja urušavanja teško stečenih dostignuća o ljudskim pravima i demokratizaciji društva, koji su za sada uspješno zaustavljeni.

2.3.1. Organizacije civilnog društva uspješno zaustavile ukidanje rodni kvota

Oba doma Parlamentarne skupštine BiH usvojila su odluku o formiranju Interresorne radne grupe²⁰ za izmjenu izbornog zakonodavstva. Ova radna grupa je dana, 04.04.2016. godine uputila u parlamentarnu proceduru Prijedlog izmjena i dopuna Izbornog zakona BiH²¹ kojim se, između ostalog, **urušava postojeća odredba (rodna kvota)** o ravnomjernoj zastupljenosti oba pola na kandidatskim listama.²² Usvajanje ovih izmjena uspješno je zaustavljeno pod pritiskom organizacija civilnog društva. Sve ovo ukazuje na stalnu tendenciju daljeg smanjenja prava ženama za ravnopravno uključivanje u politički život i proces donošenja odluka.

OCD čvrsto zagovaraju stav da država mora kroz implementaciju međunarodnih standarda i domaćih zakona osigurati uslove za ravnopravan status žena u društvu. Pitanje žena i rodne politike nisko je rangirano na ljestvici vladajućih struktura. Uvođenjem otvorenih listi u Izborni zakon BiH i gender kvota značajno su unaprijeđena prava žena u politici. Gender kvote su osigurale da određeni procent žena mora biti prisutan na listama za zakonodavne organe vlasti te da taj segment ne može biti ostavljen na milost i

²⁰ („Službeni glasnik BiH”, br. 40/15 i 45/15),

²¹ https://www.parlament.ba/sadrzaj/zakonodavstvo/u_proceduri/default.aspx?id=64011&langTag=bs-BA&pril=b

²² Ovim prijedlogom se jasno urušava postojeća odredba (rodna kvota), koja u važećem zakonu propisuje zastupljenost oba pola od minimalno 40%, ali ne bilo gdje na kandidatskim listama nego uz obavezno redanje kandidatkinja u prva tri, pet i osam mjesta. Tako je npr. po novom prijedlogu bilo moguće sačiniti kandidatsku listu od 20 osoba, od kojih će prvih dvanaest biti muškarci a zadnjih osam žene, što predstavlja značajno nazadovanje.

nemilost onih koji predstavljaju većinu u okviru političkih subjekata. S druge strane, otvorene liste su doprinijele da svaka žena koja se nađe na listi ima šansu da bude izabrana u zakonodavne organe vlasti bez obzira na kojem se mjestu na listi nalazi ako pritom dobije dovoljan broj glasova birača. Međutim, iako su ova dva instrumenta poboljšala status žena u politici, to ne znači da ovdje treba stati, jer ima još mnogo stvari koje se mogu i moraju popraviti kako bi ravnopravnost žena i muškaraca na političkom polju dostigla zadovoljavajući nivo. U prilog tome govori i činjenica da su gender kvote predviđene samo za zakonodavnu vlast. Još uvijek je prisutnost žena u izvršnoj vlasti minimalna, i u ovom trenutku ne postoji način koji bi osigurao veći procent žena u tom segmentu političkog djelovanja. Organizacije civilnog društva iz BiH su dostavile Alternativni CEDAW izvještaj za period od 2019. do 2023. godine²³ u kome, između ostalog prepoznaju da je rodna kvota imala pozitivan inicijalni uticaj na učešće u parlamentima u BiH, te da je preduzetim pravnim i institucionalnim mjerama država pokazala, ali ne i u praksi potvrdila, formalnopravnu zainteresovanost za promovisanje ravnopravnosti polova.

Na rukovodećim funkcijama u okviru javnih ustanova i preduzeća ima vrlo malo žena. Sve navedeno dovodi do zaključka da se uvođenjem otvorenih listi i gender kvota došlo tek na pola puta u borbi za potpunu ravnopravnost i jednakost žena u političkom životu i djelovanju. Iako se postavlja pitanje da li je uvođenje gender kvota nedemokratski način kreiranja izbornih listi, opšti utisak je da to nije slučaj i da se, naprotiv, s takvom praksom treba nastaviti i u buduće sve dok se ne postigne ravnopravnost polova u omjeru 50-50 posto.

2.3.2. Državni parlament odbio usvajanje zakona o ravnomjernoj zastupljenosti polova u organima vlasti

Komisija za ravnopravnost polova Zastupničkog/Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH na inicijativu organizacija civilnog društva (OCD) krajem 2015. je uputila u parlamentarnu proceduru Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Vijeću ministara BiH kojim je predviđeno da u sastavu Vijeća ministara bude zastupljeno najmanje 40% osoba manje zastupljenog pola. Usvajanje ovih izmjena i dopuna bi u praksi dovelo do toga da Predstavnički dom PS BiH odbije potvrđivanje imenovanja

²³ https://pravazasve.ba/bs/wp-content/uploads/sites/5/2023/11/Izvjestaj19_23web.pdf

Vijeća ministara BiH ako predloženi saziv ne odražava ravnopravnu zastupljenost oba pola. Parlamentarna skupština BiH²⁴ nije usvojila Prijedlog ovog zakona, iako je isti u funkciji usklađivanja svih pravnih propisa sa Zakonom o ravnopravnosti polova BiH. Propuštena je prilika da se usvoji zakon na najvišem nivou države i da, kao primjer dobre prakse bude repliciran i na niže nivoe vlasti, čime bi se znatno unaprijedio položaj žena u političkom životu Bosne i Hercegovine.

ZoRS u BiH i preporuke Vijeća Evrope (uključivanje žena u procentu od minimalno 40 posto u procese donošenja odluka) predstavljaju normativna uporišta za ostvarivanje i unapređenje prava žena u politici. Međutim, donošenje, prihvatanje i deklarativno zalaganje za određene političke akte bez čvrste političke volje da se oni provedu u djelo i odgovarajućih sankcija za njihovo neprovođenje ne doprinosi unapređenju stanja. Zbog toga bi bilo poželjno da se zakoni koji imaju veze s ovom oblašću harmoniziraju i usklade sa ZoRS u BiH i preporukama Vijeća Evrope kako bi njihove odredbe našle veću primjenu u društveno-političkoj svakodnevnicu. Selektivno provođenje Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH najjasnije je izraženo na primjeru učešća žena u izvršnoj vlasti. Pozicije ministara u vladama na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini te rukovodeće funkcije u javnim preduzećima i javnim ustanovama uglavnom zauzimaju muškarci. Da bi se takvo stanje promijenilo, bilo bi poželjno uvesti gender kvote, odnosno osigurati da najmanje 40 posto žena bude imenovano u izvršnim organima vlasti na svim nivoima. Jedan od načina osiguranja većeg učešća žena u radu izvršnih organa predstavljaju izmjene Izbornog zakona BiH u smislu povećanja kvota i procenta učešća žena u zakonodavnoj vlasti, što bi imalo za cilj jačanje njihovog utjecaja pri donošenju zakona.

2.3.3. Ustavni sud BiH stavio van snage Zakon o neprofitnim organizacijama

Nakon višemjesečnih prijetnji od strane predsjednika Republike Srpske da će se obračunati sa nevladinim organizacijama i medijima, naročito onim koje kritikuju negativne pojave u društvu, Ministarstvo pravde

²⁴ Na 30. sjednici Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, održanoj 24. maja 2016. **nije usvojen** Prijedlog zakona o izmjeni i dopunama Zakona o Vijeću ministara BiH, čiji je predlagatelj Komisija za ostvarivanje ravnopravnosti spolova, iako je bio usvojen u prvom čitanju, na 28. sjednici Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH.

Republike Srpske je dostavilo Narodnoj skupštini RS Nacrt zakona kojim se uspostavlja poseban registar neprofitnih organizacija osnovanih u RS koje **finansijski ili na drugi način pomažu strani subjekti, političko djelovanje i političke aktivnosti neprofitnih organizacija koje ih određuje kao agente stranog uticaja, uređuju uslovi i način obezbjeđenja javnosti rada, te propisuju druga pitanja u vezi sa radom tih organizacija.**

Nevladine organizacije oštro su protestovale ali nisu bile u mogućnosti da spriječe konačno usvajanje ovog Zakona²⁵, poznatog i kao Zakon o stranim agentima. Vlasti uvode mehanizme pravnog i administrativnog pritiska na neprofitne organizacije i medije koji primaju sredstva iz inostranstva, proglašavajući ih „stranim agentima“²⁶. Usvajanjem ovog zakona legalizovan je obračun sa svim kritičkim glasovima u Republici Srpskoj i moglo se očekivati da će vrlo brzo početi sa primjenom, odnosno da će Zakon biti iskorišten za zastrašivanje i potencijalno gašenje nevladinih organizacija. Neprofitnim organizacijama nije dozvoljeno **političko djelovanje ili obavljanje političke aktivnosti**, što ima snažan odvrćajući i stigmatizirajući efekt i znatno otežava njihov rad, te stvara negativnu percepciju o tim udruženjima u javnosti. U članu 15 navodi se da će Ministarstvo **“pratiti aktivnosti neprofitnih organizacija”** u RS ali i BiH. Ukoliko Ministarstvo procijeni da su aktivnosti organizacija ili agenta stranog uticaja **“štetne”**, protivne Ustavu i propisima RS-a, ili utvrdi **“nepravilnosti u finansijskom poslovanju”**, predlaže sudu zabranu rada i podnosi prijavu protiv odgovornih lica.

²⁵ Zakon o Posebnom registru i javnosti rada neprofitnih organizacija („Službeni glasnik RS“, broj 19/25)

²⁶ Agent stranog uticaja je neprofitna organizacija koju finansijski ili na drugi način pomažu strani subjekti, a koja se bavi političkim djelovanjem ili političkim aktivnostima propisanim članom 3 ovog zakona, kao i drugim aktivnostima koje se odnose na političko organizovanje i djelovanje usmjereno na ugrožavanje demokratije, narušavanje integriteta Republike Srpske, kršenje Ustavom Republike Srpske zajamčenih sloboda i prava i raspirivanje nacionalne, rasne ili vjerske mržnje i netrpeljivosti.

Odlukom broj U-6/25 od 29.05.2025. godine Ustavni sud Bosne i Hercegovine je utvrdio da Zakon o posebnom registru i javnosti rada neprofitnih organizacija nije u skladu sa članom II/3.i) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 11. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Stoga je osporeni zakon stavio van snage ab initio i odredio da on prestaje važiti od dana njegovog objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srpske“ broj 19/25.

Za sada je spriječeno usvajanje i primjena ovog Zakona, ali se u budućnosti mogu očekivati neki novi pritisci na nevladine organizacije, kao rijetke svijetle tačke dugogodišnjeg sivila u Bosni i Hercegovini.

3. ANALIZA IZBORNOG PROCESA

U ovom poglavlju bavimo se svim aspektima izbornog procesa, od raspisivanja lokalnih izbora u Bosni i Hercegovini sve do objavljivanja rezultata izbora održanih u oktobru 2024. godine. Izbori u Bosni i Hercegovini su regulisani na državnom nivou, Ustavom Bosne i Hercegovine i Dejtonskim mirovnim sporazumom iz 1995. godine, Izbornim zakonom, Zakonom o finansiranju političkih stranaka i propisima Centralne izborne komisije BiH. Određena pitanja vezana za političke stranke i uspostavljanje entitetskih institucija su regulisana entitetskim ustavima i zakonima.

3.1. OPŠTE INFORMACIJE

Izbori u Bosni i Hercegovini se održavaju u kompleksnom pravnom okviru i u uslovima koji su posljedica specifičnog Ustava i asimetričnog unutrašnjeg uređenja. Ustav Bosne i Hercegovine je Ankes IV Opšteg okvirnog sporazuma za mir u BiH, koji daje ograničena ovlaštenja institucijama države, dok većinu ovlaštenja daje entitetima – Federaciji BiH i Republici Srpskoj, ali i kantonima u FBiH. Brčko distrikt ima poseban status kao jedinica lokalne samouprave, pod suverenitetom BiH i predstavlja kondominijum oba entiteta. Dio ustavne strukture čini i Ured visokog predstavnika (OHR) koji posjeduje značajna ovlaštenja. Šest mjeseci pred održavanje Lokalnih izbora u Bosni i Hercegovini, visoki predstavnik za BiH Christian

Schmidt **nametnuo je više od stotinu izmjena Izbornog zakona Bosne i Hercegovine**²⁷ s ciljem povećanja integriteta izbornog procesa. Ovim izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH izvršena je reforma najnižeg nivoa izborne administracije tj. biračkih odbora, zabranjena je preuranjena kampanja, preciznije uređena zloupotreba javnih sredstava i resursa, unaprijeđen segment zaštite izbornog prava, **osigurana ravnopravnost spolova**²⁸, kao i stvoreni preduslovi za uvođenje novih tehnologija u izborni proces.

Izborni mandat traje četiri godine i u slučaju lokalnih izbora i u slučaju opštih izbora u Bosni i Hercegovini, ali su ova dva izborna ciklusa naizmjenična svake dvije godine nakon raspisivanja izbora od strane CIK-a. **Lokalna samouprava, koju u BiH čini 143 opštine i grada**, nije definisana državnim Ustavom, nego se tretira entitetskim ustavima i Statutom u Brčko distriktu.

U skladu s Odlukom Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine²⁹ od 8. 5. 2024. godine, Lokalni izbori u Bosni i Hercegovini 2024. godine, **održaće se u nedjelju 6. oktobra 2024. godine**, a raspisani su za:

- 58 općinskih vijeća u Federaciji Bosne i Hercegovine,
- 53 skupštine opština u Republici Srpskoj,
- 111 načelnika opština u Bosni i Hercegovini,
- 21 gradsko vijeće u Federaciji Bosne i Hercegovine,
- 10 skupština gradova u Republici Srpskoj,
- 31 gradonačelnika u Bosni i Hercegovini i
- Skupštinu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine

²⁷ Odluka kojom se donosi Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine, <https://www.ohr.int/decision-enacting-the-law-on-amendments-to-the-election-law-of-bosnia-and-herzegovina-16/?print=pdf>

²⁸ Član 7.1c Odluke kojom se donosi Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine: „Politički subjekti u periodu izborne kampanje obavezni su osigurati ravnomjernu promociju kandidata oba spola u medijskim nastupima, u javnim skupovima i drugim oblicima izborne kampanje s ciljem osiguranja jednakosti kandidata oba spola.“

²⁹ Odluka o raspisivanju i održavanju Lokalnih izbora 2024. godine

3.1.1. Izborna administracija u Bosni i Hercegovini

Izborna administracija u Bosni i Hercegovini je složen sistem organa i tijela zaduženih za organizaciju, nadzor i provođenje izbornog procesa uz osiguranje zakonitosti, transparentnosti i *ravnopravnosti učesnika izbora na svim nivoima*. Izbornu administraciju u BiH čine Centralna izborna komisija BiH (CIK BiH), lokalne izborne komisije (LIK) i birački odbori (BO).

Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine je institucija nadležna za provođenje Aneksa III Dejtonskog mirovnog sporazuma, Izbornog zakona Bosne i Hercegovine³⁰ i drugih zakona³¹. CIK BiH je zadužena za organizovanje, nadzor i provođenje svih izbora u BiH te ima ključnu ulogu u mnoge aspekte izbornog procesa, od ovjere političkih stranaka i kandidata do utvrđivanja i objave izbornih rezultata, osigurava integritet biračkog spiska, nadgleda rad izbornih komisija i biračkih odbora, te osigurava da izbori budu vođeni u skladu sa zakonima i propisima.

Članove CIK-a BiH imenuje Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH na period od sedam godina. Članom 2.5 (1) Izbornog zakona BiH propisano je da CIK BiH ima sedam članova: dva Hrvata, dva Bošnjaka, dva Srbina i jednog iz reda ostalih, te **da će se osigurati ravnopravna zastupljenost polova u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini**.³² Od ukupno sedam članova, samo su dvije žene, od kojih je jedna predsjednica,³³ **što potvrđuje da ni najviše zakonodavno tijelo u državi ne poštuje sopstvene zakone**.

Ukupan broj članova CIK-a	Broj muškaraca	Broj žena	% žena
7	5	2	28,6%

³⁰ „Službeni glasnik BiH“, br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14, 31/16, 41/20, 38/22, 52/22, 67/22 i 24/24

³¹ Zakon o finansiranju političkih stranaka, učestvuje u provođenju Izbornog zakona Republike Srpske, Izbornog zakona Brčko distrikta BiH, Zakona o izboru, prestanku mandata, opozivu i zamjeni načelnika općina u Federaciji BiH, Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, te Ustava Bosne i Hercegovine (Aneks 4. Okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini), Ustava Federacije BiH i Ustava Republike Srpske u dijelu koji se odnosi na izbore.

³² ("Službeni glasnik BiH", br. 16/03, 102/09 i 32/10)

³³ <https://www.izbori.ba/Default.aspx?CategoryID=42&Lang=3&Mod=4>

Lokalne izborne komisije (LIK) - gradske izborne komisije (GIK) i opštinske izborne komisije (OIK), imaju važnu ulogu u izbornom procesu na lokalnom nivou sa brojnim nadležnostima koje uključuju nadzor nad biračkim spiskom, određivanje biračkih mjesta, imenovanje članova biračkih odbora, sigurnost i distribuciju izbornog materijala, informisanje birača, kao i brojanje i unos izbornih rezultata. LIK se sastoji od tri, pet ili sedam članova u zavisnosti od broja birača u osnovnoj izornoj jedinici (gradu ili opštini), s mogućnošću angažovanja sekretara za administrativno-tehničke poslove. Članove LIK-a imenuje opštinsko vijeće ili skupština opštine uz saglasnost CIK-a i kroz javni oglas po posebnoj proceduri. Sastav LIK-a mora **odražavati multietničnost i ravnopravnu zastupljenost polova**.

Ukupan broj lokalnih izbornih komisija	Broj LIK-a u kojima se poštuje ravnopravna zastupljenost polova	Broj LIK-a u kojima se ne poštuje ravnopravna zastupljenost polova	% LIK-ova u kojima se ne poštuje ravnopravna zastupljenost polova
143	119	24	16,78%

U sastavu 24 lokalne izborne komisije (16,78%) nije ispoštovana ravnomjerna zastupljenost polova, a što se odnosi na diskriminaciju oba pola. Nešto više od polovine predsjednika/ica biračkog odbora je bilo **muškog pola, tačnije njih 51,21%**.

3.1.2. Biračko tijelo u BiH

U Centralni birački spisak (CBS) u Bosni i Hercegovini za lokalne izbore 2024. godine upisano je ukupno 3.400.204 birača, uključujući i registrovane birače za glasanje iz inostranstva. Za glasanje iz inostranstva građani su se mogli prijaviti putem online portala e-Izbori do 23. jula 2024. godine. CIK BiH je potvrdio 44.788 birača koji mogu glasati izvan BiH, dok je 5.489 prijava odbijeno, uključujući 168 prijava od izbjeglih lica. Glasačima izvan BiH omogućeno je glasanje putem pošte ili u 14 diplomatsko-konzularnih predstavništava u osam država.

Ukupan broj birača upisan u CBS	Broj i % muškaraca	Broj i % žena
3.402.246	1.695.377 - 49,83%	1.706.869 - 50,17%

3.1.3. Registracija političkih subjekata

Za lokalne izbore 2024. godine, Centralna izborna komisija (CIK) ovjerila je ukupno 301 politički subjekt. Ovi subjekti obuhvataju:

- 114 političkih stranaka,
- 76 nezavisnih kandidata,
- 43 predstavnika nacionalnih manjina,
- 59 koalicija,
- 9 lista nezavisnih kandidata.

Kandidati/kandidatkinje za opštinske/gradske skupštine/vijeća

Na lokalnim izborima 2024. godine u Bosni i Hercegovini učestvuje ukupno 26.089 kandidata/kinja, od čega je **10.983 žena, što čini oko 42,61%**.

Prema podacima CIK-a BIH, žene su nositeljice lista samo na **13% od ukupno 1.591 liste**. Politički subjekt Naša stranka prednjačio je sa nositeljicama listi, gdje je na vrhu svake treće njihove liste bila žena. Pojedine izborne jedinice, poput Šekovića sa 14 lista, nisu imale niti jednu ženu na čelu liste.

Kandidati/kandidatkinje za načelničke i gradonačelničke pozicije

Za načelničke i gradonačelničke pozicije kandidovalo se **386 osoba, od kojih je samo 29 žena, što predstavlja 7,51%**. Ovaj podatak ukazuje na problem nedovoljne zastupljenosti žena na političkim funkcijama, uprkos zakonskim obavezama za ravnopravnu zastupljenost.

3.2. RODNA NE(JEDNAKOST) U POLITIČKIM STRANKAMA

Uspjeh žena na izborima zavisi od njihovog položaja unutar stranaka, njihovih pozicija na kandidatskim listama, adekvatne promocije tokom predizborne kampanje, naklonosti glasača i mnogih drugih faktora.

U ovom dijelu analize konsultovane su žene kandidatkinje, njih 167, koje su otvoreno govorile o načinu na koji učestvuju u radu političkih stranaka, uticaju koji su imale na formiranje kandidatskih listi, izradi političkih poruka s kojima će se obraćati glasačima, finansijskoj podršci za izradu propagandnog materijala i drugih aktivnosti tokom kampanje.

3.2.1. Opšte informacije o djelovanju političkih stranaka u lokalnim zajednicama

Sjedište političkih stranaka je u većim centrima, gdje se i kreiraju politički programi, platforme. Lokalni ogranci uspostavljaju se u opštinama/gradovima gdje stranke imaju svoje odbore. Stranke na vlasti dobijaju sredstva iz budžeta i mogu da finansiraju materijalne troškove (prostor za rad, energija, tehnički sekretar i slično). S druge strane, manje stranke nemaju prostor za rad, što se odražava i na njihovo funkcionisanje. Generalno se može reći da lokalni ogranci stranaka nisu aktivni, osim u vrijeme kampanje.

Sastanci se organizuju veoma rijetko i žene učestvuju na tim sastancima opštinskih/gradskih odbora. Dodjeljuju im se određeni zadaci uglavnom operativne prirode zbog čega su prilično frustrirane. Kažu da rijetko imaju prilike da dobiju neki zadatak, na primjer da učestvuju na nekom sastanku, prijemu i slično jer je to uvijek rezervisano za nekog od lidera.

Skoro sve stranke imaju ženske organizacije ili forume. Na tim sastancima uglavnom prave neke planove šta bi mogle da urade, a to se uglavnom svodi na neku humanitarnu aktivnost. Forumi nemaju nikakvu ulogu u procesu izbora, na primjer da daju svoje prijedloge za kandidate/kandidatkinje. U nemogućnosti da nešto dogovore a da to ne bude javno neke žene svoje sastanke organizuju izvan stranačkih prostorija. Forumi ne dobijaju sredstva za svoj rad, pa čak i u strankama koje nemaju problem sa finansiranjem.

Većina opštinskih/gradskih odbora stranaka samostalno kreira kandidatske liste na osnovu svojih vlastitih procjena, a centrala stranke ih samo verifikuje. Formalno postoje mehanizmi odlučivanja, u praksi gotovo sve odluke donosi predsjednik opštinskog odbora samostalno ili uz pomoć nekolicine ljudi njemu bliskih.

Zato se žene i osjećaju frustriranim jer ih niko ništa ne pita već im se samo dodjeljuju zadaci koje trebaju ispuniti.

3.2.2. Pripreme za lokalne izbore – izazovi i prepreke

Žene kandidatkinje su otvoreno podijelile svoja iskustva i razgovarale o procesima unutar političke stranke, specifičnim problemima i preprekama s kojima se suočavaju tokom izbornog procesa. Ispostavilo se da žene prosto vape za otvaranjem diskusije o sadržajima koji dotiču položaj žene u društvu i politici, da su u pojedinim sredinama patrijarhalni i konzervativni odnosi zamrznuti i da ih je teško razbiti, ali i da mnoge žene političarke i same robuju nametnutim društvenim stereotipima i predrasudama sa vrlo konzervativnim stajalištima. Ohrabruje činjenica da postoji veći broj progresivnih mladih žena koje razbijaju ovakve okoštale strukture, spremne su i otvorene da uče, razvijaju i potiču drugačija promišljanja pa i da otvaraju neke zabranjene teme.

Izborni štab - U većini stranaka princip je da se izabere izborni štab, na čijem čelu je uglavnom predsjednik opštinskog ogranka političke stranke ili njegov najbliži saradnik ukoliko je on kandidat na izborima. Izborni štab u svom sastavu veoma često nema ni jednu ženu. Po mišljenju žena kandidatkinja, u izborni štab se biraju operativci, ljudi spremni i sposobni da mobilišu osobe koje će terenski pokrivati određena područja, odlučivati o troškovima. U praksi, svim procesima rukovodi predsjednik opštinskog/gradskog odbora, a Izborni štab mu služi kao pokriće za donošenje svih odluka.

Priprema kandidatskih listi – U većim opštinskim odborima, gdje funkcionišu organi stranke planski se pristupa cijelom izbornom procesu, uključujući i pripremu kandidatskih listi. Žene iz tih stranaka, članice opštinskog odbora učestvuju u prijedlozima, al' kako same kažu 'dozirano' jer njihovi prijedlozi ukoliko nisu po volji ostalih članova, ne dobiju potreban broj glasova. Na pitanje na koji način se odlučuje ko će biti nosilac/nositeljica liste odlučno su rekle da se podrazumijeva da će nosilac liste biti predsjednik odbora, a na ovim izborima je bilo i 'pojačanja' pa su za nosioca liste kandidovali uticajne članove stranke koji se već nalaze na nekoj poziciji (poslanik/zastupnik u entitetskim parlamentima, ministar, direktor neke javne ustanove i slično) sa ciljem da doprinese većem broju glasova stranci, ali ne i stvarnoj namjeri da prihvati mandat jer je pozicija na kojoj se nalazi mnogo veća i naravno, bolje plaćena.

U manjim strankama, naročito onim koje se aktiviraju pred izbore, žene uglavnom nisu imale mogućnost da se upoznaju sa predlozima kandidata/kandidatkinja. Pretpostavljaju da ni predsjednici odbora nisu sa sigurnošću znali koga će kandidovati, pa se taj proces odvija stihijski. Konkretno, većina žena iz tih, manjih stranaka je bila obaviještena od strane predsjednika opštinskog odbora ili nekog drugog člana stranke da planiraju da je kandiduju, a neke žene su samo dobile dokumentaciju da je popune.

Ono što zabrinjava je da mnogo žena, pa čak i iz većih stranaka nisu upoznate da „manje zastupljeni pol“ ne znači nužno da to mora biti žena.

Podrška ženama u stranci – Većina naših sagovornica političarki su članice političkih stranaka koje su se donekle uspjele izboriti za svoje mjesto unutar partijske hijerarhije. Cjelokupni društveni ambijent nije pretjerano stimulirajući, ali ipak, najveća odgovornost je na strankama. Iako formalno učestvuju u radu lokalnih organa stranke, žene su ipak nezadovoljne svojim statusom jer su svjesne da se odluke donose mnogo prije formalnih sastanaka, tako da i nemaju mogućnost za stvarno političko djelovanje. Kad bi se u tom pogledu nešto promijenilo, vjerovatno da bi se u javnosti kreirala povoljnija slika o ženama u političkom životu. Često se može čuti od strane političara muškaraca da žene ne žele da se uključe u ove procese, da u statutima i drugim aktima političkih stranaka nema prepreka ženama da učestvuju u radu organa stranke. Podrška koju žene imaju je prilično limitirana. Do sada nikad nisu preduzimate efikasne mjere pozitivne akcije radi unapređenja uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca u političkom i javnom životu. Nedovoljna unutrašnja demokratičnost je jedna od kočnica, jer stranke imaju moć da u svom unutarpartijskom životu promovišu žene. To se ogleda u davanju povjerenja ženama, gdje stranke imaju mogućnost da svoju politiku, ukoliko je iskrena, usmjere prema ženama. Prečutno se odobrava marginalizacija žena, stereotipno predstavljanje, skrivaju se informacije, žene su nevidljive u izbornom procesu, što direktno utiče na žene da se povlače i ne žele da budu u stranci samo forme radi.

Izborni program – Političke stranke su svoje izborne programe izradile prilično kasno. Deset dana pred početak kampanje žene nisu imale izborne materijale, niti su bile upoznate sa detaljima koji će se naći na materijalima. Stekao se utisak da su mnoge stranke svoje platforme za izbore gradile na već ostvarenim rezultatima, a manje su se fokusirali na ono šta će raditi u mandatnom periodu. U izbornim programima gotovo da nije bilo tema koje se odnose na žene. Dominirale su globalne teme koje bi mogle imati bolju 'prođu' na opštim izborima, što je potpuno neprihvatljivo jer građani i građanke žele da čuju od političara kako će riješiti konkretne probleme s kojim se suočavaju. Zbog te 'visoke politike' mnogi birači koji su,

možda, htjeli da izađu na izbore će biti demotivisani, možda neće biti raspoloženi da izađu na birališta i daju svoj glas jer će biti zapravo u dilemi kome da daju glas, ko je taj od kandidat/kandidatkinja koji je zaslužio da bude izabran u opštinsko ili gradsko vijeće/skupštinu i da li će taj kandidat moći, nakon što je cijelo vrijeme pričao o visokoj politici zastupati njihove interese.

Finansiranje troškova kampanje – zabrinjavajuće je što su mnoge žene kandidatkinje same finansirale letke i druge izborne materijale sa kojim će se predstavljati građanima tokom kampanje, nisu imale informacije gdje će se održavati promocije, da li je planirano da i one učestvuju... Nisu bile upoznate koliko novaca će biti utrošeno na kampanju.

Političke stranke nisu smatrale za shodno da iskoriste potencijal žena kandidatkinja koje su vrlo uspješne u biznis sektoru. Na primjer, vlasnica vrlo uspješne i renomirane marketinške agencije nije angažovana od svoje stranke da radi marketinške poslove tokom kampanje, već su posao povjerili drugoj firmi.

3.3. RODNA ANALIZA IZBORNE KAMPANJE

Izborna kampanja je definisana Izbornim zakonom BiH i obuhvata radnje i postupke u zakonom ograničenom roku 30 dana prije izbornog dana tokom kojeg politički subjekti, na zakonom utvrđen način, upoznaju birače i javnost sa svojim programom i kandidatima. Kampanja za Lokalne izbore u BiH 2024. je počela **6. septembra i trajala je do 5. oktobra**, kada je nastupio period predizborne šutnje do zatvaranja biračkih mjesta **6. oktobra u 19:00 časova**.

U ovom dijelu se bavimo rodnom analizom izborne kampanje sa namjerom da utvrdimo da li su žene bile uključene u izborne aktivnosti i u kojoj mjeri, da li su im stranke davale prostor da se predstave biračima i kojim temama su se žene kandidatkinje bavile. Kontinuirano smo dobijali Informacije od žena kandidatkinja i predstavnica civilnog društva iz 7 opština/gradova³⁴ o stranačkoj kao i njihovoj ličnoj kampanji, što je značajno uticalo na dizajniranje ovog dijela analize. U ovim opštinama su angažovani

³⁴ Doboj, Tuzla, Modriča, Gračanica, Šamac, Lukavac i Vukosavlje

volonteri koji su takođe imali zadatak da vrše monitoring izborne kampanje političkih stranaka sa fokusom na rodne aspekte izbornog procesa (učesće žena kandidatkinja na javnim skupovima i slično).

Kao što je već pomenuto, Amandmanima Izbornog zakona BiH iz 2024. godine prvi put se propisuje da će u toku izborne kampanje **politički subjekti uložiti maksimalne napore da svojim kandidatkinjama i kandidatima na izborima osiguraju jednaku zastupljenost** za prezentiranje njihovog političkog programa i programa njihovih političkih subjekata kako putem javnih tako i putem privatnih elektronskih medija. Cilj je promovisanje rodne jednakosti tokom vođenja kampanje, poticanjem političkih stranaka da osiguraju jednaku promociju kandidata oba spola u medijskim nastupima, na javnim okupljanjima i drugim vidovima vođenja izborne kampanje.

Ova nova zakonska odredba nije imala nikakav uticaj na žene u kampanji. Političke stranke su u skladu sa svojim planovima realizovale različite događaje na kojim često nije bilo ni jedne žene kandidatkinje. Do ovakvih nalaza došli su i posmatrači ODIHR IPM, koji su u svom izvještaju³⁵ naveli da 19 od 30 događaja nije bilo ženskih govornika, a samo jedna žena je bila govornica na drugih 11 događaja iako je na većini tih događaja bilo tri ili više muškaraca govornika. Takođe, oni su zabilježili samo dva događaja tokom kampanje na kojem su govornici posvetili posebnu pažnju ženskim pitanjima ili rodnim pitanjima u širem smislu.

U nastavku slijedi opis različitih situacija zabilježenih od samih žena kandidatkinja, koji najbolje ilustruju odnos stranaka, odnosno stranačkih kolega prema ženama kandidatkinjama. Njihova imena su zaštićena iako su neke od njih bile vrlo otvorene i imale želju da javno progovore o svemu što im se dešavalo tokom kampanje.

- „U mjesnoj zajednici u kojoj živim od rođenja i jedina sam kandidatkinja moje stranke iz tog mjesta, doživjela sam da su moje stranačke kolege obilazile stanovništvo od vrata do vrata. Uz propagandni materijal (letke, bedževe) davali su i kopiju glasačkog listića, na kojem su obilježena tri imena za koja treba glasati. Moja rođaka je pitala zašto nisu obilježili mene, a oni su rekli da

³⁵ Izvještaj o preliminarnim nalazima i zaključcima rezultat je zajedničkog nastojanja u kojem su učestvovali OSCE-ov Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Evrope (Kongres) i Evropski parlament (EP), https://www.osce.org/files/f/documents/7/c/577738_1.pdf

sam ja samo formalno na listi i da ne vrijedi trošiti glasove kada svakako ne mogu dobiti mandat. To me strašno naljutilo, ali i pokrenulo da se borim. Uložila sam svoj novac u izradu vlastitog letka, gdje sam navela probleme koje vidim i na kojima ću raditi. Epilog je da sam dobila mandat, ali ostao mi je gorak ukus od svega i žal što se to tako desilo.“

- „Učestvovala sam na jednoj tribini stranke i bila tako posramnjena zbog govora mržnje koji sam čula od jednog našeg govornika iz centrale stranke. Poželjela sam u zemlju da propadnem jer su riječi koje je izgovarao i mene uplašile. Nakon njegovog govora, ne znam kako sam izašla za govornicu i šta sam govorila. U nastavku kampanje nisam više učestvovala na tribinama. Izvukla sam se da imam privatnih obaveza.“
- „Bila sam veoma zbunjena kad sam vidjela različite promotivne materijale (olovke, magnete, letke, postere, upaljače, usb-ove, cekere) mojih kolega jer sam ja dobila samo male letke u vidu vizit karte i ništa više. Kasnije sam čula od nekih kolega da je Izborni štab vršio procjenu ko ima najbolje šanse da dobije mandat, te su tim osoba izradili različite materijale, a bilo je i dosta bilborda po cijeloj općini na kojim je uvijek bio nosilac liste i pojedine kolegice/kolege.“
- „Nas tri kolegice smo kao kandidatkinje napravile svoj plan kampanje. Sve tri imamo podršku i prepoznatljive smo, ali nismo bile sigurne u naše kolege muškarce, obzirom da po novom Zakonu ne možeš glasati za sve kandidate (ako glasaš za više od tri kandidata sa liste, glas ide stranci a na kandidatima). Uglavnom, obilazile smo glasače gdje smo i ranije imale podršku i sugerisale da glasaju za nas tri. Eto, na našu sreću, sve tri smo dobile mandate.“
- „Pozvana sam od jedne medijske kuće, tačnije vrlo praćenog portala da predstavim program i za šta ću se zalagati ako dobijem mandat. Doživjela sam takvu neugodnost od kolege iz stranke, jer je on smatrao da program treba da predstavi nosilac liste, da on ima više znanja, iskustva i po hijerarhiji je iznad mene. Za taj portal nisam dala izjavu, ali nije ni predsjednik jer je eksplicitno traženo da se predstavi žena.“
- „Odbila sam da učestvujem u humanitarnim aktivnostima koje je stranka organizovala u kampanji. Otvoreno sam rekla da to nije u redu i da ne želim da se blamiram na taj način. Kao ljekar imam šta da pokažem i prikažem o svom radu, tako da ne želim da učestvujem u tom scenariju. Međutim, neke moje kolegice su pristale da posjete ugrožene porodice i daju im paket hrane, a tokom kampanje su odnijeli pomoć i jednom Domu za stara lica.“

- „Ne znam kako sam preživjela uvrede koje sam dobila u jednoj manjoj mjesnoj zajednici na tribini koju smo držali tokom kampanje. Neki lik je najprije napadao našeg stranačkog lidera da je izdajnik, da stranku treba zabraniti i slično, a onda je mene izvredao do te mjere da nisam znala kako da se odbranim (šta ti hoćeš, za šta se boriš kad si sve dobila, kako te nije sramota da se ističeš tu, bolje ti je rađaj djecu..). Niko od kolega me nije zaštitio u tom trenutku, što me jako pogodilo. Vidjelo se da je čovjek pod uticajem alkohola i ostrašćen, al' bez obzira na sve trebalo ga je ukloniti iz prostorije i meni se javno izvinuti zbog nanesenih uvreda.
- „Bila sam zaprepaštena kada sam vidjela da nisam osvojila ni jedan glas na mom biračkom mjestu, gdje je pored mene glasala i moja porodica. Njih osmoro kandidata sa moje liste su imali glasove, a ja ni jedan. Sumnjam da je Birački odbor izvršio malverzacije, ali to ne mogu da dokažem. Bila sam treća po broju glasova u mojoj stranci koja je osvojila dva mandata. Nakon neprihvatanja mandata od strane jednog kolege ipak sam dobila mandat što jeste satisfakcija ali i sada vjerujem da je neko namjerno obezvrijedio moje lične glasove.“

Na osnovu ovih izjava možemo zaključiti da se sfera političkog života i dalje smatra prostorom koji pripada muškarcima. Na žene koje se nađu u političkoj areni i dalje se gleda kao na „stvorenja koja su zalutala u nepoznati svijet“.

3.3.1. Zloupotrebe izbornog procesa od strane političkih stranaka

U Bosni i Hercegovini već duže vrijeme traje **politička kriza, koja je eskalirala u aprilu 2024. godine** nakon donošenja odluke Visokog predstavnika u BiH o izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH i najave vlasti u Republici Srpskoj da će donijeti entitetski Izborni zakon kao odgovor na to, što bi predstavljalo kršenje Ustava BiH i dodatno narušilo funkcionalnost države. Takav potez vlasti Republike Srpske izazvao je reakcije međunarodne zajednice, uključujući EU i Ured visokog predstavnika (OHR), koji su osudili pokušaj narušavanja izbornog sistema na državnom nivou. Visoki predstavnik Christian Schmidt zaprijetio je novom upotrebom 'bonskih ovlasti' kako bi poništio bilo kakvu odluku o usvajanju entitetskog izbornog zakona. Suočeni s pritiskom međunarodne zajednice i kritikama opozicije unutar BiH, vlasti Republike Srpske povukle su prijedlog zakona, izbjegavajući time direktnu konfrontaciju s međunarodnim akterima i

potencijalno proširenje sankcija. Kriza je, međutim, produbila političke podjele u zemlji, dodatno polarizirajući odnose između entiteta i političkih stranaka, skoro zaustavljajući put BiH prema evropskim integracijama.

Ratnohuškačka retorika i stvaranje imaginarne krize od strane pojedinih političara kako bi skrenuli pažnju s vlastitih afera tokom predizborne kampanje bila je veoma prisutna. To nije dobro ni za stabilnost BiH, a ni za njen evropski put. Bosna i Hercegovina suočava se s nizom političkih i ekonomskih problema koji su sigurno uticali i na kampanju. Kada je o političkim problemima riječ, oni podrazumijevaju etnonacionalne podjele jer je politička scena duboko podijeljena po etničkim linijama, što otežava donošenje zajedničkih odluka i provedbu reformi. Visok nivo korupcije u svim sferama vlasti narušava povjerenje građana i investitora te se, naravno, uvijek pred izbore obećava jačanje borbe protiv korupcije. Nezaposlenost, posebno među mladima, ostaje jedan od najvećih ekonomskih izazova. Ekonomski rast je spor, a zemlja se suočava s problemima kao što su visoka inflacija i niske plate. BiH je i dalje u velikoj mjeri ovisna o međunarodnoj pomoći i kreditima, što ograničava ekonomsku suverenost. Sve to su trebale biti teme koje dominiraju u kampanji, ali nisu jer su politički problemi i razlike u poimanju strukture, funkcioniranja i budućnosti BiH. Politički kontekst dodatno je opteretila i usvojena Deklaracija Svesrpskog Sabora u junu 2024. godine, od koje mnoge tačke predstavljaju direktnu prijetnju po sigurnost na Zapadnom Balkanu. Pojedini kandidati, među njima je bilo i žena koji su trpjeli uvrede i čiji integritet je bio ugrožen, ali još uvijek nema sankcija pa se može reći da ova izmjena u praksi nije dala rezultate.

Manipulacija glasača “lažnim kandidaturama” lica koja su već na funkcijama na višim nivoima vlasti

Postala je uobičajena praksa da političke stranke kandiduju visoke funkcionere (ministre, poslanike, direktore...) na izbornim listama za lokalne izbore. Oni sakupljaju glasove, a nakon izbora odustaju od mandata, i na taj način obezbjeđuju odbornička mjesta trećim kandidatima. Sasvim je izvjesno da osobe sa viših nivoa vlasti neće prihvatiti mandat ukoliko ga osvoje, što je zloupotreba birača koji se na taj način dovode u zabludu i čija volja se izigrava. U ovom slučaju sve je po zakonu, ali da li je moralno voditi kampanju, tražiti glasove i uvjeravati birače da za njih glasaju, ako su svjesni da će odmah nakon izbora nastaviti sa ministarskim, poslaničkim radom. Analizom kandidatskih listi Istinomjer³⁶ je utvrdio da je čak 90 državnih, entitetskih i kantonalnih zastupnika kandidovano na lokalnim izborima sa ciljem da privuku

³⁶ <https://istinomjer.ba/manipulisanje-glasacima-cama-kroz-kandidaturu-i-na-opcim-i-na-lokalnim-izborima/>

veći broj glasova za osvajanje jednog ili više mandata vlastitoj političkoj partiji ili listi kandidata/kinja te onda odustaju od mandata i prepuste ga sljedećem kandidatu/kinji. Time se postavlja pitanje da li građani uopšte razumiju stvarne namjere kandidata i da li se mogu osjećati prevarenima ako se kandidat povuče nakon osvojenog mandata. Gledajući po nivoima vlasti, parlament koji je dao najviše kandidata na ovogodišnjim lokalnim izborima jeste Narodna skupština Republike Srpske. Od ukupno 83 narodna poslanika, njih 32 su kandidati za gradske i opštinske skupštine. Ukoliko im se dodaju i kandidati za načelnike i gradonačelnike, taj broj je znatno veći, što dovodi do zaključka da je polovina NSRS izmanipulisala glasače kandidaturom na lokalnim izborima.

Krađa identiteta

Političke stranke su pronašle način da obezbijede sigurne glasove građana tako što ih prijave za glasanje iz inostranstva. Na ovim izborima je znatno unapređen proces prijave, što je uticalo na manji broj prijavljenih glasača iz inostranstva. Analizom odobrenih prijava za glasanje iz inostranstva uočeno je da se na spisku nalaze i lica koja nisu u inostranstvu, što znači da su neke političke stranke ipak pronašle način da „prevare“ sistem. Koalicija „Pod lupom“³⁷ je pružila pravnu asistenciju jednoj građanki Mostara koja je bez njenog znanja prijavljena kao kandidatkinja jednog političkog subjekta za lokalne izbore u Mostaru. Ovo nije prvi put da se pojedini građani nađu na kandidatskim listama političkih subjekata ovjerenih za izbore bez njihovog znanja, što predstavlja grubo kršenje njihovih zagarantovanih prava i sloboda, te krivično djelo.

Pritisak i ucjenjivanje birača/biračica

Pritisak na birače nije izostao ni tokom ove kampanje, što predstavlja ozbiljnu izbornu nepravilnost. Ovi pritisci su se manifestovali kroz prijetnje, prinude, podmićivanje i zloupotrebu ekonomskog stanja građana, s ciljem uticanja na njihovo glasanje. Najčešći oblici pritisa uključivali su nagovaranje birača da glasaju protiv svoje volje, primoravanje na učlanjenje u stranku, podjelu propagandnog materijala ili prisustvo političkim skupovima, podmićivanje poklonima ili obećanjem zaposlenja, kao i prijetnje otkazom ili drugim sankcijama. Na osnovu dobijenih podataka, žene su u značajnijoj mjeri nego muškarci

³⁷<https://podlupom.org/posmatranje-izbora/izvjestaji-o-posmatranju-izbora/finalni-izvjestaj-o-gradanskom-nestranackom-posmatranju-lokalnih-izbora-2024-godine-u-bih/>

primoravane da obezbijede određeni broj glasova kako bi ostale na radnom mjestu. „Zaposlena sam na određeno vrijeme u školi. Rečeno mi je da moram da obezbijedim sigurnih 30 glasova, ako želim da ostanem na radnom mjestu. Šta ću, to mi je jedina nada. Donijela sam mu (lideru jedne političke stranke) na uvid lične karte mojih roditelja, porodice, prijatelja, koji su pristali da glasaju ne bi li mi pomogli da ostanem na poslu. Nadam se da će on dobiti mandat i ispuniti obećanje.“ Ovakvi primjeri nisu usamljeni, samo nije jasno kako obrazovani ljudi ne shvataju da pristajanjem na ucjene i sami doprinose narušavanjem slobodne volje birača i integritetu izbornog procesa, čime su ozbiljno ugrožena osnovna demokratska načela.

“Visoka” politika u kampanji umjesto lokalnih tema

Ovogodišnji lokalni izbori još jednom su povrdili da se tokom kampanje više govorilo o nekim visokim politikama, pa i o nekim vanjskopoličkim stvarima koje nemaju nikakve veze sa životnim interesima građana u njihovim lokalnim zajednicama. To je okvir prisutan u posljednjih nekoliko ciklusa na lokalnim izborima. Većina političkih aktera smatra da je najprijemčivije baviti se nacionalnim pitanjima koja uticu da se kod glasača podignu nacionalne tenzije, tako se stvori priča o zaštiti entiteta i priča o ugroženosti od svih ostalih. Političari smatraju da je to nešto što glasače privlači i da se na osnovu toga dobija najveći broj glasova. Nacionalne teme korištene čak i u nacionalno čistim sredinama, gdje u nedostatku ‘vanjskih’ neprijatelja *iz rukava izvlače* ‘domaće izdajice’. Sve dok građani više podrške budu davali populistima, nego ljudima sa rezultatima, ne možemo očekivati drugačije kampanje. Dodatni problem su namjere lidera nekih političkih partija, koji stavljanjem u fokus patriotskih ili etnonacionalnih tema pokušavaju homogenizovati biračko tijelo i tako iznuditi veću podršku birača na lokalnim izborima. Svakako da su ovakvi, širi narativi i ‘velike’ priče jednostavniji za političku mobilizaciju i polarizaciju biračkog tijela. Neki od kandidata su svjesno izbjegavali da govore o stvarnim problemima, jer su iz prethodnih kampanja naučili da nacionalna retorika donosi najviše glasova i neće da reskiraju da izgube izbore.

Mnogo je i građana koji se ‘upecaju’ za neku poruku koja ih dotakne u tom emotivnom ili nacionalnom sentimentu. Međutim, većina građana i građanki žele da se više razgovara o rješavanju njihovih bitnih egzistencijalnih pitanja, a to je zapošljavanje, poboljšanje zdravstvenog osiguranja, boljim uslovima življenja, izgradnji puteva... Najmanje je bilo tema iz ovih oblasti. Jednostavno, političari su smatrali da će njihov renome biti više izražen i respektiran kod birača ako se budu bavili visokom politikom koja zapravo obične ljude u bazi ne zanima.

Ovu zapaljivu retoriku mnogo više su koristili muškarci, ali bilo je i žena koje su, ugledajući se na svoje partijske vođe nastojale da pokažu da su „dorasle“ kandidaturi i povjerenju koje su dobile. Žene iz tzv. umjerenih stranaka su nastojale da svoje programe usmjere na rješavanje nekih egzistencijalnih problema u lokalnim zajednicama, zapošljavanju, uređenju graskih i seoskih područja, snabdijevanju vodom, kanalizaciji. Teme kao što su sprečavanje nasilja u porodici su se stidljivo provlačile u njihovim programima.

Nekorektno ophođenje prema političkim oponentima

Nekorektne kampanje su po svom intenzitetu i učestalosti nadmašile sve izbore do sada. Prozivanje političkih protivnika izdajnicima, stranim plaćenicima, vrijeđanje ličnosti protivkandidata, zadiranje u njihove porodične odnose svakako negativno utiču na građane. Ova predizborna kampanja je sigurno uticala destimulirajuće na građane, posebno onih pojedinaca koji su već razočarani u politiku ili onih osoba što imaju dovoljnu političku socijalizaciju, izgrađenu svijest o političkom procesu i generalno dovoljno političkog znanja jer, većina takvih pojedinaca glasa u skladu s modelom racionalnog izbora i ne slijedi nužno ideološke preferencije.

Zloupotreba djece u predizborne svrhe

Među najčešćim kršenjima izdvajaju se slučajevi zloupotrebe djece u predizborne svrhe od strane političkih subjekata, što predstavlja ozbiljno kršenje etičkih i zakonskih normi. Takva praksa ne samo da ugrožava prava djece već i šalje zabrinjavajuću poruku o zloupotrebama moći u političke svrhe.

Centralna izborna komisija BiH zaprimila je preko 14.000 prigovora u vezi sa preuranjenom kampanjom, plaćenim političkim oglašavanjem, zloupotrebom javnih resursa, registraciji birača izvan BiH, zloupotrebom djece u političke svrhe. Izrečeno je dosta novčanih kazni, ali do danas još uvijek nisu svi predmeti obrađeni.

4. REZULTATI LOKALNIH IZBORA 2024.

Lokalni izbori u Bosni i Hercegovini održani su **6. oktobra 2024. godine**. Zbog razornih poplava i klizišta neposredno prije dana izbora, CIK BiH je otkazala održavanje izbora u pet opština. Odgođeni izbori u Fojnici, Kiseljaku, Konjicu i Kreševu su održani 20. oktobra 2024. godine, a u Jablanici 03. novembra 2024. godine. Centralna izborna komisija BiH je u vremenski utvrđenom roku donijela Odluku o potvrđivanju i objavljivanju rezultata Lokalnih izbora 2024. godine.

4.1. IZLAZNOST NA IZBORE

Na lokalnim izborima održanim u oktobru 2024. godine glasalo je ukupno 1.637.847 glasača/glasačica, što je izraženo u procentima **izlaznost na izbore 48,14%**.

U tabeli ispod prikazani su podaci o broju muškaraca i žena koji su iskoristili svoje glasačko pravo, a koji ukazuju na to da muškarci glasaju u većem procentu od žena.

Ukupan broj glasača/glasačica	Broj i % muškaraca	Broj i % žena
1.637.847	824.831 - 50,36%	813.016 - 49,64%

Iako su ukupno muškarci glasali u većem broju od žena, uočava se da je u **26 opština/gradova broj žena glasačica veći** u odnosu na broj muškaraca. Značajna razlika je naročito uočljiva u većim opštinama, kao na primjer:

Opština	Ukupno glasali	Muškarci	Žene	% žena
Bijeljina	58.763	28.736	30.027	51%
Banja Luka	108.432	51.068	57.364	53%
Gračanica	21.540	10.466	11.074	51%
Tuzla	45.101	22.072	23.029	51%
Novi Grad Sarajevo	48.403	23.395	25.008	52%
Centar Sarajevo	24.056	11.263	12.793	53%
Novo Sarajevo	27.854	13.009	14.845	53%

4.2. POTVRĐENI REZULTATI LOKALNIH IZBORA U BIH

Mandati za općinska vijeća, skupštine opština, gradska vijeća i skupštine gradova dodjeljuju se prema sistemu proporcionalne zastupljenosti, uz primjenu pravila o minimalnom procentu osvojenih glasova. Političke stranke, koalicije, nezavisni kandidati ili liste nezavisnih kandidata koje ovjeri Centralna izborna komisija BiH učestvuju u raspodjeli mandata na osnovu broja osvojenih glasova. Izborni prag za političke subjekte je 3%, a unutarstranački prag za kandidate na poluotvorenim listama za lokalne izbore je 10%. Kandidati sa liste koji osvoje manje od 10% glasova na opštinskom nivou učestvuju u raspodjeli preostalih mandata prema redoslijedu na listi. U slučaju identičnih rezultata, mandat se dodjeljuje putem žrijebanja. Ako kandidat izgubi mandat, isti se prenosi na narednog kandidata sa iste liste.

Višepartijski demokratski izbori pokazatelj su političke opredijeljenosti biračica i birača, ali su istovremeno i pokazatelj stanja ravnopravnosti spolova u jednoj zemlji. U slučaju Bosne i Hercegovine, rezultati izbora godinama pokazuju stanje veoma izražene podzastupljenosti žena u političkom životu. To su pokazali i rezultati posljednjih lokalnih izbora, održanih u oktobru 2024. godine.

Ukupan broj izabranih kandidata za načelnike/gradonačelnike	Broj i % muškaraca	Broj i % žena načelnica
142	138 – 94,37%	8 - 5,63%
Ukupan broj izabranih kandidata za vijećnike/odbornike	Broj i % muškaraca vijećnika/odbornika	Broj i % žena vijećnica/odbornica
3.177	2.454 – 77,24%	723 – 22,76%

Ukupan broj načelnika/načelnica izabranih na lokalnim izborima 2024. godine iznosi 142, od čega su 134 muškarca i osam žena (5,63%). U skupštine opština i općinska vijeća izabrano je ukupno 3.177 kandidata/kandidatkinja od čega 2.454 muškaraca i 723 žene, drugim riječima, udio žena u predstavničkim tijelima vlasti na lokalnom nivou iznosi 22,7 %.

Uprkos činjenici da je na Lokalnim izborima 2024. godine zabilježen blagi porast broja izabranih načelnica i vijećnica i odbornica, učešće žena je još uvijek veoma daleko od ravnopravne zastupljenosti u tijelima odlučivanja od 40%, kako je propisano članom 20. Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini.

Na osnovu statističkih podataka Centralne izborne komisije BiH koji se odnose na učešće žena u izbornim procesima u periodu od 2008. do 2024. godine. Podaci pokazuju da žene čine više od polovine biračkog tijela u Bosni i Hercegovini, s udjelom od 50,20%. Broj kandidatkinja na lokalnim izborima za gradonačelnice i načelnice značajno je porastao tokom posljednjih godina, sa 6,36% u 2008. godini na 7,5% u 2024. godini. Sličan trend zabilježen je i među kandidatkinjama za vijećnice/odbornice, gdje je njihov udio porastao s 35,8 % u 2008. godini na 42% u 2024. godini.

Međutim, broj izabranih žena i dalje zaostaje. Od ukupnog broja izabranih načelnika i gradonačelnika u periodu od 2008. do 2024. godine, žene su činile samo 2,85% u 2008. godini, 3,57% u 2012. godini, 4% u 2016. godini, 3,5% u 2020. godini, i 5,6% u 2024. godini. Iako je zabilježen napredak, muškarci čine više od 90% izabranih na ove pozicije. Slična situacija je i među izabranim vijećnicima, gdje je udio žena porastao s 14,9% u 2008. godini na 23% u 2024. godini.

Negativan trend minimalne zastupljenosti žena na ključnim političkim pozicijama nastavljen je i na ovim izborima, potvrđujući ustaljene prakse u BiH.³⁸ Ta činjenica nas podsjeća na nužnost većeg ulaganja u podizanje svijesti biračica i birača i jačanje uloge žena u političkim partijama. Jednako važno, da bi se oslobodio potencijal za veće učešće žena u javnom i političkom životu Bosne i Hercegovine, neophodno je više ulagati u ekonomsko osnaživanje žena, promovisati ravnopravnu podjelu neplaćenog rada u porodici i raditi na unapređenju usaglašavanja privatnog i poslovnog života za žene u našem društvu.

Posebnu pažnju treba posvetiti izboru predstavnika nacionalnih manjina, gdje je udio žena u ovom periodu opao s 22,85 % u 2008. na samo **8,7% u 2024. godini**. Ovi podaci jasno ukazuju na potrebu za većom podrškom ženama, posebno u manjinskim zajednicama, kako bi se njihov udio povećao u političkom životu.

³⁸ Tirović, Belma: „Zastupljenost žena na Lokalnim izborima 2024. godine“ (Istinomjer.ba), link: <https://istinomjer.ba/zastupljenost-zena-na-lokalnim-izborima-2024-godine/>

4.2.1. Izborni rezultati u ciljanim gradovima/opštinama

GRAD OPŠTINA	UKUPAN BROJ MANDATA	IZABRANE ŽENE			
		2020		2024	
		br	%	br	%
Modriča	27	7	26%	9	33%
Gračanica	30	2	7%	8	27%
Tuzla	31	8	26%	6	19%
Lukavac	31	4	13%	6	19%
Vukosavlje	15	2	13%	3	20%
Šamac	25	6	24%	7	28%
Doboj	31	3	10%	6	19%
		32		45	

U svim opštinama/gradovima osim Tuzle došlo je do povećanja broja izabranih žena. Najbolji rezultati su u Gračanici, gdje su na prošlim lokalnim izborima (2020) izabrane 2, a na ovim izborima 8 žena. Grad Doboj je na prošlim izborima imao 3 a sada 6 žena. Modriča je takođe postigla značajan napredak i jedina je opština u kojoj je izabrano 33% žena.

4.2.2. Verifikovani mandati

Na prethodnim lokalnim izborima održanim 2020. godine od ukupno 190 mandata žene su u ciljanim opštinama osvojile 32 mandata (17%).

Na Lokalnim izborima održanim 2024. godine došlo je do značajnog povećanja izabranih žena koje su osvojile ukupno 45 mandata (24%). Nakon proglašenja izbornih rezultata Centralna izborna komisija BiH verifikovala je ukupno 50 mandata ženama, što je još značajnije povećanje u odnosu na izborne rezultate. Na ranijim izborima mnogo žena nije prihvatilo mandate, što je bilo vrlo simptomatično. Zato smo proveli detaljnu analizu osvojenih i verifikovanih mandata i utvrdili da nije bilo većih oscilacija, odnosno većina izabranih žena je i prihvatila mandat. One žene koje nisu prihvatile mandat uglavnom su imenovane na

neku funkciju u opštini/gradu koja je nespojiva sa odborničkim/vijećničkim mandatom. Generalno, ne možemo biti zadovoljni jer žene još uvijek na izborima ne ostvaruju ni približan broj mandata u odnosu na muškarce. Međutim, u ovim opštinama/gradovima u kojima se projekat realizovao uočava se da ima napretka u dva uzastopna izborna ciklusa i da treba nastaviti sa aktivnostima kojim će se motivisati žene da se aktivnije uključe u izborni proces, ali motivisati i muškarce političare i povećati njihovu svijest o tome koliko je važno da ohrabre i daju podršku ženama, što sveukupno doprinosi većem rejtingu i boljim izbornim stranačkim rezultatima.

GRAD OPŠTINA	UKUPAN BROJ MANDATA	Izabrane žene na izborima		Verifikovani mandati žena		OPIS
		2024		2024-2028		
		br	%	br	%	
Modriča	27	9	33%	8	30%	Jedna žena iz SDS-a nije prihvatila mandat zbog imenovanja na funkciju zamjenice načelnika opštine Modriča
Gračanica	30	8	27%	8	27%	Sve izabrane žene su prihvatile mandat
Tuzla	31	6	19%	9	29%	Mandat su dodatno dobile 3 žene jer izabrani vijećnici muškarci nisu prihvatili mandat zbog imenovanja na druge funkcije
Lukavac	31	6	19%	5	16%	Jedna žena iz SDA je dobila mandat a jedna žena iz SDP-a nije prihvatila mandat
Vukosavlje	15	3	20%	5	33%	Po jedna žena iz SDS i BH Zeleni dobile mandat jer muškarci nisu prihvatili
Šamac	25	7	28%	9	36%	Jednoj ženi iz SDS-a i jednoj iz SNSD-a je dodatno verifikovan mandat
Doboj	31	6	19%	6	19%	Sve izabrane žene prihvatile mandat
	190	45	26%	50	28%	

5. USPOSTAVLJANJE VLASTI U CILJANIM OPŠTINAMA/GRADOVIMA

Rok za konstituisanje opštinskih i gradskih skupština/vijeća je 30 dana od dana objavljivanja konačnih rezultata izbora. Ovaj period omogućava pravovremeno uspostavljanje zakonodavnih tijela lokalne samouprave i njihovo funkcionisanje u skladu sa izbornim zakonodavstvom.

Sa ciljem da u cjelosti ispratimo izborni proces u svih sedam ciljanih opština (Doboj, Gračanica, Modriča, Tuzla, Šamac, Lukavac i Vukosavlje) izvršena je analiza kako je tekao proces uspostavljanja lokalne vlasti, da li su i u kojoj mjeri ispoštovane odredbe Zakona o ravnopravnosti polova BiH u pogledu imenovanja žena u stalne komisije i odbore, kao i žena na rukovodnim mjestima u organima uprave.

U ovom poglavlju opisana je, kao primjer dobre prakse, nadobudnost žena iz nevladinog sektora, žena iz političkih stranaka, koje godinama prate stanje u svojoj lokalnoj zajednici, pokreću različite inicijative i uspijevaju u svojim namjerama. Njihov entuzijazam, blagovremeno djelovanje i posvećenost zaslužuje da se opiše, sa nadom da će model koji one imaju biti repliciran i u drugim područjima Bosne i Hercegovine.

5.1. RODNA STATISTIKA NAKON USPOSTAVLJANJA VLASTI

Uspostavljanje vlasti u Gračanici, Lukavcu, Tuzli, Šamcu, Doboju i Vukosavlju teklo je bez većih problema.

U opštini Modriča proces uspostavljanja vlasti bio je otežan zbog problema oko obezbjeđivanja proste većine. Načelnik opštine saslušan je u policiji zbog anonimne prijave da je kupovinom odbornika omogućio formiranje skupštinske većine.³⁹ Uprkos tome, načelnik je formirao većinu koju čine SDS, Socijalistička partija, DNS, PDP i BH Zeleni.

Organi uprave

Svih 7 grado(načelnika) su muškarci.

U Modriči i Doboju su imenovane žene za zamjenice načelnika, dok su u Šamcu i Vukosavlju muškarci zamjenici načelnika.

U Tuzli, Gračanici i Lukavcu su pomoćnici gradonačelnika neposredno i rukovodioci službi, u kojim žene imaju bolju zastupljenost od muškaraca.

³⁹ <https://www.nezavisne.com/novosti/hronika/Nacelnik-Modrice-sasluan-u-policiji-zbog-prijave-da-je-kupio-skupstinsku-vecinu/873282>

Generalno, u odjeljenima opštinske uprave u svim opštinama/gradovima žene se nalaze na rukovodećim mjestima ujednačeno sa muškarcima.

Rukovodstvo skupština opština/gradskih vijeća

U Gračanici je predsjedavajući GV muškarac, a njegova zamjenica je žena. U svim ostalim opštinama nije obezbijeđena ravnopravnost polova. U Modriči, Šamcu, Lukavcu i Doboju su potpredsjednici muškarci, s tim da Doboj ima dva potpredsjednika. Jedino Tuzla ima ženu za predsjedavajuću Gradskog vijeća, s tim da je i njena potpredsjednica takođe žena.

Odbornici/vijećnici

U prethodnom odjeljku (4.2.2.) naveden je statistički prikaz o broju žena i muškaraca čiji su mandati verifikovani od strane CIK-a BiH. **U Aneksu 1.** ove analize nalazi se tabelarni prikaz stranačke i polne zastupljenosti razvrstan po opštinama/gradovima.

Radna tijela gradskih vijeća/skupština opština

Analizom rodne zastupljenosti uočava se da su žene u radnim tijelima vijeća/skupština zastupljene u procentu između 27% (Lukavac) do 43% (Vukosavlje). Može se reći da je procenat žena zadovoljavajući u ukupnom broju žena u radnim tijelima. Međutim, problem je što su žene drastično podzastupljene na mjestima predsjednica radnih tijela, a u mnogim radnim tijelima nema ni jedne žene.

Iako je u Gradu Gračanica procenat žena u radnim tijelima mnogo bolji nego u ostalim opštinama/gradovima, u ovom gradu se otišlo nekoliko koraka dalje od ostalih opština/gradova. Pokrenut je postupak za ispitivanje povrede Zakona o ravnopravnosti spolova BiH pred Gender centrom Federacije BiH, što je skoro pa jedinstven slučaj u državi. O detaljima zahtjeva i rezultatima u nastavku ovog poglavlja.

5.2. PRIMJERI DOBRE PRAKSE U GRADU GRAČANICA

Grad Gračanica mogao bi biti primjer dobre prakse za sve druge lokalne zajednice u Bosni i Hercegovini. Posvećenost žena okupljenih oko Neformalne ženske lobi grupe Gračanica je fascinantna. Iznjedrile su mnogo žena koje su se uključile u politiku i sada zauzimaju značajne pozicije u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti. Reaguju na sve uočene nepravilnosti, traže smjene, pokreću inicijative. Ostvaruju saradnju i sa

političkim strankama. Političke stranke pokreću službene zahtjeve nadležnim tijelima za ispitivanje zakonitosti principa ravnopravnosti pri imenovanju radnih tijela. U ovom Gradu pitanje rodne ravnopravnosti nije tabu tema i zato njihov glas treba što dalje da se čuje.

5.2.1. Politička stranka službeno pokrenula postupak zbog kršenja ZoRS

Pri imenovanju stalnih radnih tijela GV Grada Gračanica i članova vijeća mjesnih zajednica nije ispoštovan princip rodne ravnopravnosti odnosno zakonski minimum od 40% predstavnika manje zastupljenog spola, što je izazvalo revolt kako vijećnica u GV tako i Neformalne ženske lobi grupe Gračanica.

Sekretar Gradskog odbora Naše stranke iz Gračanice službeno je pokrenuo proces. Naprije se 03.03.2025. godine obratio gradonačelniku Grada Gračanica sa zahtjevom za preispitivanje donosenih odluka o imenovanju vijeća mjesnih zajednica i rješenja o imenovanjima stalnih radnih tijela GV Gračanica. Uložio je dvije žalbe 13.03.2025. godine Drugostepenom organu za žalbe Gradskom vijeću Grada Gradačinica.

Kada to nije urodilo plodom, 18.03.2025. godine se isti podnosilac obratio Gender centru FBiH sa zahtjevom za ispitivanje povrede Zakona o ravnopravnosti spolova BiH zbog nepoštivanja čl. 20 tog zakona, te člana 32. st.2. i čl. 69.st.4. Statuta Grada Gradačina, navodeći da u postupku imenovanja članova stalnih radnih tijela Gradskog vijeća Gračanica i članova vijeća mjesnih zajednica sa područja Grada Gračanica nije ispoštovan princip rodne ravnopravnosti odnosno zakonski minimum od 40% predstavnika manje zastupljenog pola.

Gender centar FBiH je nakon razmatranja zatražio izjašnjenje predsjedavajućeg GV Grada Gračanica, a nakon dobijanja traženih informacija i dokumentacije sačinio Preporuke Gradskom vijeću Grada Gračanica, dostavljene 27.05.2025. godine predsjedavajućem GV u kojim se preporučuje da na narednoj sjednici GV osiguraju ravnopravnu zastupljenost u svakom radnom tijelu Grada Gračanica kao i u svakom vijeću mjesnih zajednica, te da u roku od 30 dana od dana prijema Preporuke izvijeste GCFBiH o realizaciji preporuka, a što je najvažnije da u svim narednim imenovanjima vode računa o čl. 20. Zakona o ravnopravnosti spolova BiH.

Ova preporuka je od suštinskog značaja naročito imajući u vidu da je na čelo ove ustanove – Gender centra FBiH nedavno postavljen novi direktor, koji nam uliva nadu da će i druge institucije tako postupati.

U nastavku je skenirani dokument Preporuka.

Broj: 02-02-1-03-6/25

Datum: 07.05.2025. godine

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
GRADSKO VIJEĆE GRADA GRAČANICA

**Ulica Mula Mustafe Bašeskije 1
75 320 Gračanica**

N/r Mirza Okić, predsjedavajući Gradskog vijeća

PREDMET: Preporuka, dostavlja se

Poštovani,

Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Gender Centar) zaprimio je dana 18.03.2025. godine Zahtjev za ispitivanje povreda Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH kojeg je podnio sekretar Gradskog odbora Naše stranke Gračanica, Muharem Musić (u daljem tekstu: podnosilac). Podnosilac se u zahtjevu žali da na nepoštivanje člana 20.¹ Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 32/10 – prečišćeni tekst), te člana 32. stav (3)² i člana 69. stav (4)³ Statuta Grada Gračanica („Službeni glasnik Grada Gračanica“, br. 1/23), navodeći da u postupku imenovanja članova stalnih radnih tijela Gradskog vijeća Grada Gračanica i članova vijeća mjesnih zajednica sa područja Grada Gračanica nije ispoštovan princip ravnopravnosti spolova, odnosno zakonski minimum od 40% predstavnika manje zastupljenog spola. Podnosilac je u prilogu dostavio izvode iz Službenog glasnika Grada Gračanica br. 01/25 i 03/25 gdje su objavljena rješenja o imenovanju stalnih radnih tijela Gradskog vijeća Gračanica u kojima nije ispoštovan princip ravnopravne zastupljenosti spolova i to: Komisija za propise i Statut, izbor i imenovanje, gradska priznanja i obilježavanje značajnih događaja i ličnosti, Komisija za etički kodeks, Komisija za ravnopravnost spolova, predstavke i pritužbe, prava i slobode čovjeka, Komisija za budžet, Komisija za urbanizam i ekologiju i Komisija za poljoprivredu i odluke o imenovanju vijeća mjesnih zajednica u kojima nije ispoštovan princip ravnopravne

¹ „Član 20.

(1) Državna tijela na svim nivoima organizacije vlasti, i tijela lokalne samouprave, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke, pravna lica s javnim ovlaštenjima, pravna lica koja su u vlasništvu ili pod kontrolom države, entiteta, kantona, grada ili općine ili nad čijim radom javni organ vrši kontrolu, osigurati će i promovirati ravnopravnu zastupljenost spolova u upravljanju, procesu odlučivanja i predstavljanju. Ova obaveza postoji i za ovlaštene predlagачe prilikom izbora predstavnika i delegacija u međunarodnim organizacijama i tijelima.

(2) Ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada je jedan od spolova zastupljen najmanje u procentu 40% u tijelima iz stava (1) ovog člana.

(3) Diskriminacijom po osnovu spola smatra se situacija kada ne postoji ravnopravna zastupljenost iz stava (2) ovog člana.

(4) Tijela iz stava (1) ovog člana u cilju ostvarivanja ravnopravne zastupljenosti spolova i otklanjanja diskriminacije dužna su donositi posebne mjere propisane članom 8. ovog Zakona.“

² „Član 32.

... (3) Gradsko vijeće će prilikom izbora i imenovanja članova radnih tijela i komisija obezbijediti spolnu zastupljenost članova radnih tijela u skladu s Zakonom o ravnopravnosti spolova.“

³ „Član 69.

... (4) Prilikom predlaganja i izbora članova vijeća mjesne zajednice, mora se voditi računa da sastav članova odražava približno nacionalnu strukturu stanovništva, te da pripadnici oba spola budu ravnopravno zastupljeni u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova.“

zastupljenosti spolova i to: VMZ Donja Lohinja, VMZ Gornja Lohinja, VMZ Gornji Doborovci, VMZ Malešići, VMZ Piskavica, VMZ Rašljeva i VMZ Soko.

Podnosilac je informirao o podnesenim sljedećim pravnim sredstvima:

-Zahtjev gradonačelniku Grada Gračanica za preispitivanje donesenih odluka o imenovanjima vijeća mjesnih zajednica i rješenja o imenovanjima stalnih radnih tijela Gradskog vijeća Gračanica, podnesen 03.03.2025. godine.

-Žalba na rješenja o imenovanju stalnih radnih tijela Gradskog vijeća Gračanica usvojenih na sjednici Gradskog vijeća održanoj 27.02.2025. godine, a podnesena 13.03.2025. godine Drugostepenom organu za žalbe Gradskog vijeća Gračanica.

-Žalba na odluke o imenovanju vijeća mjesnih zajednica Grada Gračanica usvojenih na sjednici Gradskog vijeća održanoj 27.02.2025. godine, a podnesena 13.03.2025. godine Drugostepenom organu za žalbe Gradskog vijeća Gračanica.

Podnosilac u Zahtjevu traži da se naloži Gradskom vijeću poništenje rješenja o imenovanju navedenih stalnih radnih tijela Gradskog vijeća Grada Gračanica i odluka o imenovanju navedenih vijeća mjesnih zajednica, te da se ponovi postupak predlaganja i donošenja novih rješenja i odluka koje će biti u skladu s odredbama Statuta Grada Gračanica i Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH.

U skladu sa članom 19. stav (1) Jedinstvenih pravila za primanje i obrađivanje zahtjeva za ispitivanje povreda Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 72/12 – u daljem tekstu: Jedinstvena pravila), Gender Centar je zatražio od predsjedavajućeg Gradskog vijeća Gračanica izjašnjenje na navode iz zahtjeva podnosioca, ujedno je zatražena informacija o postupku pred Drugostepenim organom za žalbe Gradskog vijeća Grada Gračanica povodom žalbe na rješenja o imenovanju stalnih radnih tijela Gradskog vijeća Grada Gračanica i žalbe na odluke o imenovanju vijeća mjesnih zajednica Grada Gračanica koje su podnesene 13.03.2025. godine, te je zatražen i Poslovnik o radu Gradskog vijeća Grada Gračanica.

U izjašnjenju predsjedavajućeg Gradskog vijeća Grada Gračanica, Mirze Okića koje je zaprimljeno 14.04.2025. godine je navedeno sljedeće:

„...Gradsko vijeće Grada Gračanica je na 5. sjednici 27.02.2025. godine na prijedlog političkih subjekata a na osnovu rezultata na posljednjim Lokalnim izborima održanim 2024. godine izvršilo imenovanje ukupno 23 vijeća mjesnih zajednica sa područja Grada Gračanica. Prilikom imenovanja vodilo se računa o spolnoj zastupljenosti te je od ukupnog broja vijećnika u vijećima MZ-a imenovano 37,21% žena s tim da treba napomenuti da u Vijeće MZ Malešići nije imenovano šest vijećnika, u Vijeću MZ Gornja Orahovica nije imenovan jedan vijećnik i u Vijeće MZ Lendići nije imenovan jedan vijećnik. U planu je da se za nedostajuće članove vijeća MZ-a imenuju žene kako bi bila ispunjena zakonska odredba od 40%. Na istoj sjednici od 27.02.2025. godine također na osnovu prijedloga političkih subjekata izvršeno je i imenovanje u sedam stalnih radnih tijela Gradskog vijeća odnosno komisija dok je jedna komisija imenovana na 3. sjednici održanoj 30.12.2024. godine. Ukupno je u stalna radna tijela Gradskog vijeća imenovan 41 član od toga je 16 žena odnosno 39,02%. Prema članu 29. Poslovnika o radu Gradskog vijeća Gračanica stalna radna tijela Gradskog vijeća imenuju se prema stranačkom sastavu Gradskog vijeća, tako da odražavaju stranačku zastupljenost Gradskog vijeća. Prilikom predlaganja kandidata za članove stalnih radnih tijela politički subjekt će posebno voditi računa o stručnosti kandidata, pripadnosti manje zastupljenom spolu, kao i marginaliziranim grupama iz čega proizilazi da je teret poštivanja zakonskih normi o ravnopravnosti spolova na predlagачu a ne na samom Gradskom vijeću.

Po pitanju podnesenih žalbi na rješenja o imenovanju stalnih radnih tijela Gradskog vijeća Gračanica i po žalbi na odluke o imenovanju vijeća MZ-a Grada Gračanica podnosilac žalbe je obavješten da na osnovu člana 222. stav (5) Zakona o upravnom postupku, protiv odluka i rješenja domova Parlamenta FBiH, skupština kantona, odnosno gradskog i općinskog vijeća, kao i rješenja Vlade Federacije Bosne i Hercegovine i vlade kantona ne može se izjaviti žalba, odnosno žalba nije dopuštena. Protiv navedenih odluka može se pokrenuti upravni spor pred nadležnim sudom, dakle ove odluke mogu biti predmet sudske kontrole ali ne kroz klasičan žalbeni postupak. Član 115. Statuta Grada Gračanica („Službeni glasnik Grada Gračanica“, br. 1/23) na koji se podnosilac pozvao u žalbi, uređuje pravo žalbe protiv akata koji su doneseni na osnovu odluka i propisa Gradskog vijeća i Gradonačelnika i ne odnosi se na žalbu protiv normativnih akata Gradskog vijeća.“

U skladu sa članom 19. stav (3) Jedinistvenih pravila zatražen je odgovor podnosioca zahtjeva na navode iz izjašnjenja predsjedavajućeg Gradskog vijeća Grada Gračanica. U odgovoru koji je zaprimljen 06.05.2025. godine navedeno je sljedeće:

*„1....Statut Grada Gračanica i Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH su na ovu temu potpuno jasni. Izričito se zahtjeva da u svako vijeće mjesne zajednice, **ovlašteni predlagачи**, a to su u ovom slučaju političke stranke, na osnovu ostvarenih izbornih rezultata u mjesnoj zajednici, moraju predložiti najmanje 40% osoba manje zastupljenog spola, od ukupnog broja mandata koje su osvojili u dotičnoj mjesnoj zajednici. Prilikom predlaganja članova u vijeća mjesnih zajednica, sve političke stranke, osim Stranke demokratske akcije, su ispoštovali navedeno načelo te su za svako vijeće mjesne zajednice za svoje mandate predlagali najmanje 40% osoba manje zastupljenog spola. U dopisu od 05.02.2025. godine, kojeg je Komisija za Statut i propise, izbor i imenovanja, gradska priznanja i obilježavanje značajnih događaja i ličnosti dostavila političkim strankama, kao ovlaštenim predlagачима članova vijeća mjesnih zajednica navedeno je sljedeće: **„Prilikom predlaganja kandidata u skladu s članom 69. Statuta dužni ste voditi računa da pripadnici oba spola budu ravnopravno zastupljeni u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova.“***

Komisija za Statut i propise, izbor i imenovanja, gradska priznanja i obilježavanje značajnih događaja i ličnosti Gradskog vijeća Gračanica je nakon obrade pristiglih prijedloga, odustala od izričite primjene Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, te je prijedloge Stranke demokratske akcije ugradila u prijedloge odluka o imenovanjima vijeća mjesnih zajednica, iako dostavljeni prijedlozi nisu imali najmanje 40% osoba manje zastupljenog spola i iste dostavila Gradskom vijeću na usvajanje uz prijedlog da predložene odluke budu usvojene.

Naš zahtjev, za ispitivanje povreda Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, ne odnosi se na ukupan broj osoba manje zastupljenog spola imenovanih u vijeća mjesnih zajednica, pošto nije riječ o usvajanju jedne odluke zbirno za sva vijeća mjesnih zajednica, nego se naš zahtjev odnosi na pojedinačne odluke za pojedina vijeća mjesnih zajednica gdje odredbe Statuta Grada Gračanica i Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH nisu ispoštovane, i to na odluke za imenovanje vijeća u sljedećim mjesnim zajednicama: Donja Lohinja, Gornja Lohinja, Gornji Doborovci, Malešići, Piskavica, Rašljeva i Soko.

- Za VMZ Donja Lohinja – SDA od 4 kandidata predlaže jednu ženu, što je 25% i 3 muškarca što je 75%. Demokratska fronta od 2 kandidata predlaže oba muškarca.
- Za VMZ Gornja Lohinja – SDA od 2 kandidata predlaže oba muškarca.
- Za VMZ Gornji Doborovci – SDA od 4 kandidata predlaže jednu ženu, što je 25% i 3 muškarca što je 75%.
- Za VMZ Malešići – SDA od 4 kandidata predlaže jednu ženu, što je 25% i 3 muškarca što je 75%.
- Za VMZ Piskavica – SDA od 4 kandidata predlaže jednu ženu, što je 25% i 3 muškarca što je 75%.
- Za VMZ Rašljeva – SDA od 4 kandidata predlaže jednu ženu, što je 25% i 3 muškarca što je 75%.
- Za VMZ Soko – SDA od 4 kandidata predlaže jednu ženu, što je 25% i 3 muškarca što je 75%.

Iz navedenog je vidljivo sljedeće: od ukupno 23 vijeća mjesnih zajednica, u 7 vijeća mjesnih zajednica SDA nije izvršila kandidaturu u skladu sa Statutom Grada Gračanica i Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH, a Demokratska fronta za jedno vijeće mjesne zajednice.

U navedenih 7 vijeća mjesnih zajednica, od ukupno 26 kandidata, SDA je predložila samo 6 osoba manje zastupljenog spola što je 23%.

Prema tome, podatak od 37,21%, kojeg predsjedavajući Gradskog vijeća Gračanica navodi u svom izjašnjenju, nije nastao kao rezultat predlaganja kandidata od strane Stranke demokratske akcije, nego od strane ostalih političkih stranaka koje su, za razliku od Stranke demokratske akcije, u potpunosti ispoštovale odredbe Statuta Grada Gračanica i Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH.

2.....Prilikom predlaganja kandidata za članstvo u stalnim radnim tijelima Gradskog vijeća Gračanica, Stranka demokratske akcije nije ispoštovala odredbe stava 3. člana 32. Statuta Grada Gračanica i Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH. Komisija za Statut i propise, izbor i imenovanja, gradska priznanja i obilježavanje značajnih događaja i ličnosti Gradskog vijeća Gračanica je takve neispravne prijedloge od SDA, prihvatila i iste ugradila u prijedloge rješenja

za imenovanje stalnih radnih tijela Gradskog vijeća te je u svojstvu predlagача, predložila Gradskom vijeću da iste usvoji. Na taj način 5 od 7 radnih tijela nije imenovano u skladu sa Statutom Grada Gračanica i Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH.

- U Komisiju za etički kodeks SDA je predložila oba kandidata istog spola.
- U Komisiju za ravnopravnost spolova, predstavke i pritužbe, prava i slobode čovjeka SDA je predložila oba kandidata istog spola.
- U Komisiju za budžet SDA je predložila oba kandidata istog spola.
- U komisiju za urbanizam i ekologiju SDA je predložila oba kandidata istog spola.
- U Komisiju za poljoprivredu SDA je predložila oba kandidata istog spola.

Prema Zakonu o ravnopravnosti spolova u BiH, u svakoj od 5 navedenih komisija SDA je morala imati po jednu osobu muškog i po jednu osobu ženskog spola, što se nije desilo pošto su u navedenim komisijama predlagali po dvije osobe istog spola, a što je Komisija za Statut i propise, izbor i imenovanja, gradska priznanja i obilježavanje značajnih događaja i ličnosti prihvatila te predložila Gradskom vijeću da izvrši imenovanja predloženih komisija, što se u konačnici i desilo. U obrazloženjima predloženih rješenja za imenovanje stalnih radnih tijela, predlagач rješenja uopšte nije naveo stav 3. člana 32. Statuta Grada Gračanica kao pravni osnov, čime je svjesno izbjegao obavezu poštivanja ravnopravne spolne zastupljenosti prilikom imenovanja stalnih radnih tijela Gradskog vijeća.

Predlagач rješenja o imenovanjima stalnih radnih tijela Gradskog vijeća i Gradsko vijeće, na 5-toj sjednici Gradskog vijeća Gračanica od 27.02.2025. godine nisu uzeli u obzir stav 2. člana 1. Zaključka Gradskog vijeća Gračanica sa 3. sjednice Gradskog vijeća Gračanica od 30.12.2024. godine (Službeni glasnik Grada Gračanica broj 1. od 08.01.2025. godine), koji glasi: „**Zadužuje se Komisija za propise i Statut, izbor i imenovanja, gradska priznanja i obilježavanje značajnih događaja i ličnosti da u roku od 60 dana s ovlaštenim predlagачima usaglasi prijedloge članova radnih tijela u skladu sa članom 32. Statuta Grada Gračanica i Zakonom o ravnopravnosti spolova i dostavi rješenja o imenovanju radnih tijela Gradskom vijeću na usvajanje.**“ zbog čega su u konačnici usvojena rješenja u suprotnosti sa Statutom Grada Gračanica i Zakonom o ravnopravnosti spolova.

3.....Tačno je da su u ovom slučaju predlagачi imali obavezu da prilikom predlaganja kandidata za članstvo u stalnim radnim tijelima vode računa o ravnopravnoj zastupljenosti spolova, ali je takođe tačno i da je obaveza Komisije za izbor i imenovanje da prijedloge koji su u suprotnosti sa zakonom ne prihvati ta da preporučí Gradskom vijeću da iste ne usvaja zbog neusklađenosti sa zakonskim propisima. Osim toga, ako je Komisija za Statut i propise, izbor i imenovanja, gradska priznanja i obilježavanje značajnih događaja i ličnosti i predložila takva neispravna rješenja, obaveza Gradskog vijeća je da ih ne usvaja i da prilikom glasanja bude protiv usvajanja rješenja koja su u suprotnosti sa zakonom.

4.....Riječ je o **Komisiji za propise i Statut, izbor i imenovanja, gradska priznanja i obilježavanja značajnih događaja i ličnosti**, koja takođe nije imenovana na način kako to propisuju Statut Grada Gračanica i Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH.

Naime, prilikom imenovanja kandidata za članove ove komisije, Stranka demokratske akcije je predložila oba svoja kandidata istoga spola, što je u suprotnosti sa članom 20. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH. Komisija za izbor i imenovanje kao privremeno radno tijelo Gradskog vijeća je prihvatila ovakav prijedlog predlagача Stranke demokratske akcije i isti ugradila u prijedlog Rješenja o imenovanju Komisije za propise i Statut, izbor i imenovanja, gradska priznanja i obilježavanja značajnih događaja i ličnosti, a što je Gradsko vijeće usvojilo na 3. sjednici 30.12.2024. godine.

5.Građski odbor Naše stranke Gračanica je 13. marta 2025. godine podnio žalbu Drugostepenom organu Gradskog vijeća Gračanica, a odgovor na našu žalbu nismo dobili ni do danas.

...Obavještenje koje smo dobili je potpisano od strane predsjedavajućeg Gradskog vijeća Gračanica, koji nije drugostepeni organ za žalbe, čak nije ni član Drugostepenog organa za žalbe. Ovo znači da Drugostepeni organ za žalbe Gradskog vijeća Gračanica nije ni razmatrao našu žalbu, pošto ju je predsjedavajući Gradskog vijeća zadržao kod sebe i uputio obavijest koju od njega niko nje tražio.

6.....Gradski odbor Naše stranke Gračanica nije podnio žalbu protiv „normativnih akata Gradskog vijeća“ (Statut Grada Gračanica, Poslovnik Gradskog vijeća), nego je žalba podnesena protiv odluka i rješenja Gradskog vijeća Gračanica, a koje su donesene na osnovu Statuta Grada Gračanica, pošto smatramo da su donesene odluke i rješenja u suprotnosti s osnovnim normativnim aktima, Statutom Grada Gračanica i Poslovnikom Gradskog vijeća Gračanica.

7.....Političke stranke nisu dostavljale po jedan prijedlog u kome su bili predloženi svi kandidati, nego su predlaganja vršena za svako vijeće mjesne zajednice i svako stalno radno tijelo pojedinačno, te je Gradsko vijeće donosilo odluke za svako vijeće mjesne zajednice pojedinačno i rješenja za svako stalno radno tijelo pojedinačno. Na ovaj način predstavljajući ukupni skor u predlaganjima i imenovanjima, predsjedavajući prikriva nepoštivanje Statuta Grada Gračanica i Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH od strane Stranke demokratske akcije, pri čemu ne navodi ni jedan razlog zašto SDA kao predlagač, nije izvršila predlaganje na način kako su to uradili i drugi predlagači, a ne objašnjava ni zašto je Gradsko vijeće pristalo da izglasava odluke i rješenja koja su u suprotnosti sa Statutom Grada Gračanica i Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH.“

Uz odgovor na izjašnjenje podnosilac zahtjeva dostavio je i Dopis komisije za Statut i propise, izbor i imenovanja, gradska priznanja i obilježavanje značajnih događaja i ličnosti od 05.02.2025. godine, te Zaključak Gradskog vijeća Gračanica sa 3. sjednice Gradskog vijeća Gračanica od 30.12.2024. godine.

Gender Centar je pažljivo razmotrio navode iz zahtjeva za ispitivanje povreda Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, navode iz izjašnjenja predsjedavajućeg Gradskog vijeća Grada Gračanica i navode iz odgovora na izjašnjenje, te konstatuje sljedeće:

Uvidom u dopis Komisije za Statut i propise, izbor i imenovanja, gradska priznanja i obilježavanje značajnih događaja i ličnosti od 05.02.2025. godine za dostavljanje prijedloga za vijeća mjesnih zajednica vidljivo je da je traženo da se prilikom predlaganja kandidata u skladu sa članom 69. Statuta vodi računa da pripadnici oba spola budu ravnopravno zastupljeni u skladu s Zakonom o ravnopravnosti spolova.

Uvidom u Zaključak Gradskog vijeća Gračanica od 30.12.2024. godine vidljivo je da je Gradsko vijeće zadužilo Komisiju za propise i Statut, izbor i imenovanja, gradska priznanja i obilježavanje značajnih događaja i ličnosti da u roku od 60 dana s ovlaštenim predlagateljima usaglasi prijedloge članova radnih tijela u skladu sa članom 32. Statuta Grada Gračanica i Zakonom o ravnopravnosti spolova i dostavi rješenja o imenovanju radnih tijela Gradskom vijeću na usvajanje.

Uvidom u sadržaj Službenog glasnika Grada Gračanica br. 01/25 i 03/25 u kojem su objavljena rješenja o imenovanju stalnih radnih tijela Gradskog vijeća Grada Gračanica (Komisija za propise i Statut, izbor i imenovanje, gradska priznanja i obilježavanje značajnih događaja i ličnosti, Komisija za etički kodeks, Komisija za ravnopravnost spolova, predstavke i pritužbe, prava i slobode čovjeka, Komisija za budžet, Komisija za urbanizam i ekologiju i Komisija za poljoprivredu) i odluke o imenovanju vijeća mjesnih zajednica (Donja Lohinja, Gornja Lohinja, Gornji Doborovci, Malešići, Piskavica, Rašljeva i Soko) konstatujemo da u sastavu navedenih stalnih radnih tijela i vijeća mjesnih zajednica nije ispoštovan princip ravnopravne zastupljenosti spolova u skladu sa članom 20. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, odnosno u svakom od navedenih tijela i vijeća nije osigurana zastupljenost najmanje 40% manje zastupljenog spola.

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH u članu 20. propisuje obavezu ravnopravne zastupljenosti spolova u državnim tijelima na svim nivoima organizacije vlasti i tijelima lokalne samouprave, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke, pravna lica s javnim ovlaštenjima, pravna lica koja su u vlasništvu ili pod kontrolom države, entiteta, kantona, grada ili općine ili nad čijim radom javni organ vrši kontrolu. Ravnopravna zastupljenost postoji kada je jedan od spolova zastupljen u procentu najmanje 40%.

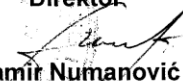
Ista obaveza propisana je u članu 32. stav (3) i članu 69. stav (4) Statuta Grada Gračanica kojima je propisano da će se prilikom izbora i imenovanja članova radnih tijela i komisija obezbijediti spolna zastupljenost članova radnih tijela u skladu s Zakonom o ravnopravnosti spolova i prilikom predlaganja i izbora članova vijeća mjesne zajednice da se mora voditi računa da pripadnici oba spola budu ravnopravno zastupljeni u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova.

Imajući u vidu naprijed navedeno, a u skladu sa članom 27. stav (1), tačka e)⁴ Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH i člana 23.⁵ Jedinstvenih pravila, direktor Gender Centra Federacije Bosne i Hercegovine Gradskom vijeću Grada Gračanica upućuje sljedeću:

P R E P O R U K U

1. *Da osiguraju ravnopravnu zastupljenost spolova u sastavu svakog pojedinačnog stalnog radnog tijela Gradskog vijeća Grada Gračanica u skladu sa članom 20. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH.*
2. *Da osiguraju ravnopravnu zastupljenost spolova u sastavu vijeća svake mjesne zajednice sa područja Grada Gračanica u skladu sa članom 20. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH.*
3. *Da u svim budućim imenovanjima Gradsko vijeće Grada Gračanica osigura ravnopravnu zastupljenost spolova u skladu sa članom 20. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH.*
4. *Da se ova preporuka razmotri na narednoj sjednici Gradskog vijeća Grada Gračanica.*
5. *Da u roku od 30 (trideset) dana od dana prijema ove Preporuke obavijeste Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine o načinu realizacije iste.*

Očekujemo da će Gradsko vijeće Grada Gračanica djelovati odgovorno i zakonito te dati primjer drugim institucijama u provođenju člana 20. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH.

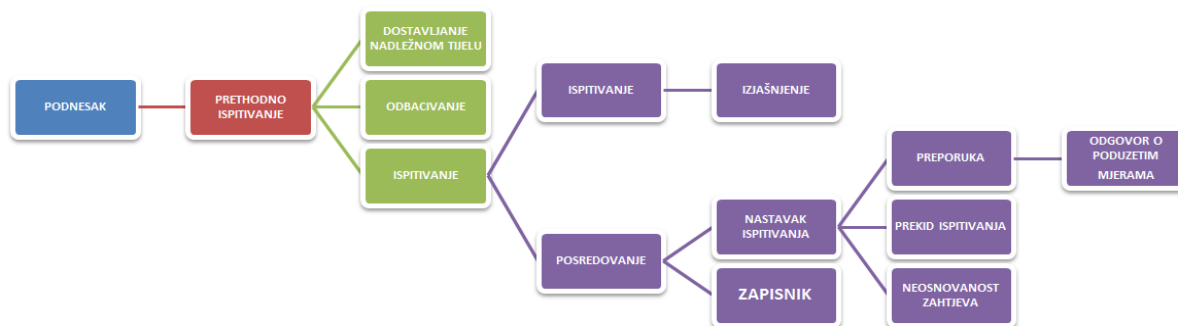
Direktor

Samir Numanović

Dostavljeno:

- Predsjedavajućem Gradskog vijeća Gračanica
- Podnosiocu zahtjeva
- a/a

Važno je naglasiti da je ovo veliki iskorak u borbi protiv svih oblika diskriminacije prema ženama da jedna politička stranka uloži napore i sačini žalbe nadležnim tijelima, te da istraje u svojim zahtjevima. Iako ZoRS BiH egzistira od 2003. godine, na osnovu brojnih istraživanja koje je između ostalih provodila i autorica ove analize, zakon se ne primjenjuje u praksi, a lokalni organi vlasti čak nisu upoznate da on postoji.

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH tokom 2012. godine donijela je Jedinstvena pravila za primanje i obrađivanje zahtjeva za ispitivanje povreda Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini⁴⁰. Ovaj dokument je od izuzetnog značaja ali o njemu se veoma malo zna, tačnije da svaka osoba ili grupa osoba može samostalno ili putem punomoćnika da podnese podnesak za pokretanje postupka ispitivanja ukoliko smatra da su joj aktom, radnjom ili nepostupanjem organa ili pravnog lica povrijeđena ljudska prava zaštitivana Zakonom.

⁴⁰ https://www.gcfbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/02/120608_JP_B_FV.pdf

5.2.2. Vijećnice za pet mjeseci pokrenule više inicijativa nego neki muškarci i žene za cijeli mandat

U nastavku su neke od vijećničkih pitanja i inicijativa pokrenute od strane vijećnica u GV Grada Gračanica. Ove žene, bez obzira na stranačke razlike sarađuju međusobno i uključene su u Neformalnu ženski lobu grupu Gračanica, koja im snažno daje vjetar u leđa.

 Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine
Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине
sloboda, jednakost, solidarnost

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Tuzlanski kanton
Grad Gračanica

Vijećnica Dženita Dugić

Predsjedavajući GV

Predmet: Vijećničko pitanje

Da li su SOS sandučići za prijavu nasilja postavljeni na svim predviđenim lokacijama, te imamo li bilo kakve povratne informacije sa terena, od nadležnih institucija, da li je stanovništvo upoznato o funkciji i načinu prijavljivanja? Da li postoji potreba za dodatnim informisanjem građanki i građana o funkciji SOS sandučića za prijavu nasilja?

Obrazloženje:

Poštovani,

Kao članica Komisije za ravnopravnost spolova prava i slobode čovjeka, predstavke i pritužbe bila sam upoznata sa dijelom aktivnosti koje su provodene kada su u pitanju SOS sandučići. U julu 2024. godine oni su dodijeljeni predstavnicima mjesnih zajednica i javnost je obaviještena o istim. S obzirom na to da je prošlo šest mjeseci od pomenutog sastanka, gore navedena pitanja postavljam sa ciljem da putem Vašeg odgovora dobijemo prve povratne informacije sa terena, koje su Vama dostupne i do kojih možete doći, kada je u pitanju ova tema, te da ukoliko postoji sumnja da, možda, promocija SOS sandučića nije bila zadovoljavajuća, da se više truda i pažnje posveti istoj u narednom periodu.

Gračanica, 28.01.2025. godine

Dženita Dugić

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Tuzlanski kanton
GRAD GRAČANICA
GRADSKO VIJEĆE
Datum: 27.02.2025.

LUKIĆ TIJANA
GO SDP BIH GRAČANICA

JZU Dom zdravlja Gračanica

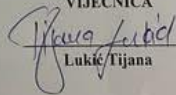
Na osnovu člana 23. Statuta Grada Gračanica upućujem vijećničku inicijativu:

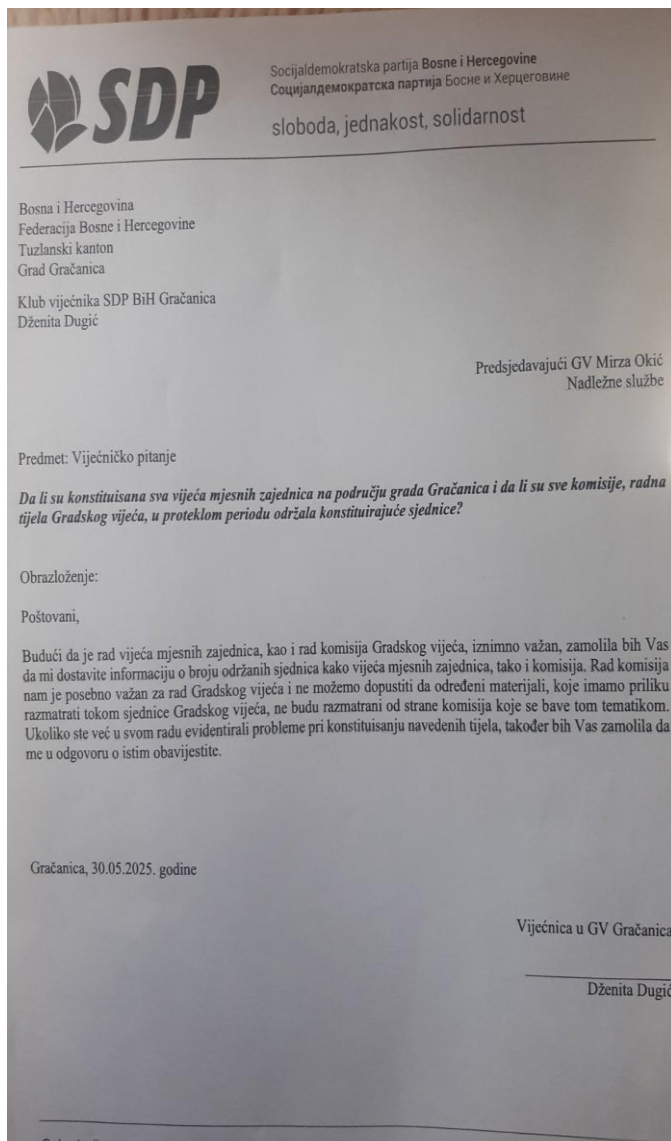
VIJEĆNIČKA INICIJATIVA:

Inicijativu upućujem JZU Dom zdravlja Gračanica da se organizuje uzimanje uzoraka krvi za laboratorijsko-biohemijske analize u Službi za laboratorijsku dijagnostiku na dodatnoj lokaciji.

OBRAZLOŽENJE:

Obzirom na velike gužve pacijenata ispred Službe za laboratorijsku dijagnostiku JZU DZ Gračanica u dane kada se vrši uzimanje uzoraka krvi za analize koje se šalju u JZU UKC Tuzla, te da se uglavnom radi o starijoj populaciji među kojima ima iznemoglih i teško bolesnih, onkoloških pacijenata koji su i po nekoliko sati primorani čekati u redovima za uzimanje uzoraka krvi, organizovanjem dodatne lokacije, koja bi fizički bila odvojena od navedene a koja bi bila u krugu Doma zdravlja Gračanica, smanjile bi se gužve, ubrzao proces rada i smanjilo čekanje pacijenata u redovima te njihovo dodatno iscrpljivanje u navedenim danima.

VIJEĆNICA

Lukić Tijana

Komisija je na sjednici održanoj 28.05 dobila preporuku iz Gender Centra FBiH, u kojem stoji da je : Dana 18.03.2025 godine Gender Centar FBiH zaprimio zahtjev za ispitivanje povreda Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH kojeg je podnio Sekretar Gradskog odbora Naše Stranke Gračanica Muharem Musić.

Podnosioc se žali na nepoštivanje zakona o ravnopravnosti spolova navodeći da u postupku imenovanja članova stalnih radnih tijela Gradskog vijeća Gračanica i članova vijeća Mjesnih zajednica nije ispoštovan zakonski minimum od 40% predstavnika manje zastupljenog spola.

U konkretnim slučajevima taj uslov nije ispunjen posebno od strane predlagača iz Stranke demokratske akcije koja je za sedam Mjesnih zajednica predložila svega 23% osoba ženskog spola.

U preporuci između ostalog stoji da :

U svim budućim imenovanjima Gradsko vijeće Grada Gračanica osigura ravnopravnu zastupljenost spolova u skladu sa članom 20 Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH

Da se ova preporuka razmotri na narednoj sjednici.

Komisija je jednoglasno odlučila da podrži ovu preporuku i da se ona stavi na tačku dnevnog reda naredne sjednice.

Također bi istakli da je Stranka za BiH u zamjeni i dodavanju svojih članova Mjesnih zajednica ispoštovala Zakon o ravnopravnosti spolova.

Ovo je dio zapisnika sa sjednice Komisije za ravnopravnost spolova iz koje se vidi da je Komisija jednoglasno podržala preporuku Gender centra FBiH. Pozitivno je i to što se na sjednicama raspravlja o svim pitanjima koja se će se naći na dnevnom redu Gradskog vijeća, od imenovanja, razrešenja, usvajanje izvještaja nadležnih službi i slično, a ne samo o pitanjima koja se odnose striktno na ravnopravnost spolova, što se može vidjeti u pozivu za sjednicu, koji se nalazi u fus noti.⁴¹

⁴¹ <https://gracanica.gov.ba/wp-content/uploads/2025/04/Poziv-za-sjednicu-Komisije-za-ravnopravnost-spolova-predstavke-i-prituzbe-prava-i-slobode-covjeka.pdf>

5.2.3. Neformalna lobi grupa žena Gračanica

Neformalna lobi grupa žena Gračanica od 2015. godine okuplja formalno registrovane organizacije i neformalne aktive i grupe koje se bave društveno korisnim radom na području grada Gračanica. Vizija im je: Grad Gračanica sigurna zajednica za život svih njenih građanki i građana bio je i ostao prioritet svih nas ujedinjenih za ostvarenje istog.

U njihovom skoro desetogodišnjem radu mnoštvo je ostvarenih zajedničkih rezultata:

Njihova grupa je 2018. godine amandmansi izborila izmjene i dopune statuta grada Gračanica čime su postali prvi grad u BiH kojem je rodna ravnopravnost propisana najvišim aktom, Statutom Grada. Zahvaljujući predanom radu danas Gračanica ima 40% žena u svim tijelima odlučivanja, a što je posebno značajno i u svim mjesnim zajednicama. Zajedno sa vijećnicama su radile na izradi Lokalnog gender akcionog plana, koji je usvojen 30.11.2021. godine za period 2022-2025. godinu.

Bravo Dženita Dugić 🍀 neformalna ženska lobi grupa Gračanica 🍀

 Dženita Dugić
10. децембар 2021. · 🌐

👉 Na 11. sjednici Gradskog vijeća Grada Gračanica, održanoj 30.11.2021. godine, usvojen je Lokalni gender akcioni plan grada Gračanica 2022.-2025.

Za izradu istog bila je zadužena Radna grupa koja je jasno identificirala strateška pitanja, te definisala strateške ciljeve, na osnovu kojih su isplanirane aktivnosti, konkretni koraci ka unapređenju ravnopravnosti spolova u našoj lokalnoj zajednici.

👉 Svjesni smo da je ta ravnopravnost u mnogim segmentima društva narušena, da se određenim temama nije davalo na značaju u onoj mjeri u kojoj je bilo potrebno, ali očigledno je da se ide prema promjenama i to je ono što treba da nas raduje.

U okviru gore navedenog plana, posebno me raduje planirano kontinuirano provođenje upoznavanja žena u gradu i mjesnim zajednicama o važnosti političke participacije žena. Kao i u svim drugim segmentima, žene su veoma potrebne i u politici i mogu mnogo toga kada im se za to pruži prilika.

Neformalna Lobi Grupa Žena Gračanica ***

30. apr · 🌐

Zdravstvena sigurnost u našem gradu jedan je od ključnih prioriteta **Neformalna Lobi Gr...** Prikaži više

Neformalna Lobi Grupa Žena Gračanica ***

17. maj 2024. · 🌐

U proteklom periodu poslednji okončani konkursi prijema medicinskih radnika u JZU Op... Prikaži više

Neformalna Lobi Grupa Žena Gračanica ***

27. nov 2024. · 🌐

PODSJEĆAMO danas je sudsko ročište po pitanju podignute tužbe od strane oštećenih...

desetine naših objava, dopisa
svjedoči upornosti žena
NLGŽ Gračanica

Informacije o ovoj web lokaciji

pa Zena Gračanica ***

IMO SIGURNU ZDRAVSTVENU ZAŠTITU ZA SVE NAS ! Nove prijave indicija pogodova... Prikaži više

za predjedavejuzi.gr...

Šalje: Neformalna Lobi grupa Žena grada Gračanica - neformalnolobigrupazengracanica@gmail.com

Primalac: predjedavejuzi.grdzgracanica.gov.ba in: mensic@zdravstvenica.dz.ba

Podstava: Neformalna lobi grupa Žena grada Gračanica zajedničkom odlukom koordinacionog tima, a po osnovu prijave indicija predjedavejuzi i nepostojanja pri zapošljavanju medicinskog osoblja u JZU Dom Zdravlja Gračanica, odlučila je obratiti Vam se sa zahtjevom za dostavu informacija i odgovora.

Obrascenje:

Neformalna Lobi Grupa Žena Gračanica ***

Podstava: neformalnolobigrupazengracanica... Prikaži više

Neformalna Lobi Grupa Žena Gračanica ***

12. jun 2024. · 🌐

Zdravstvena sigurnost zavisi od kvalitete uposlenih u zdravstvenom sistemu ! Prikaži više

Tokom izborne kampanje za lokalne izbore održane u oktobru 2024. godine provele su niz aktivnosti kako u gradskim tako i ruralnim područja Grada Gračanica

Neformalna Lobi Grupa Zena Gračanica

16. jyl 2024. · 🌐

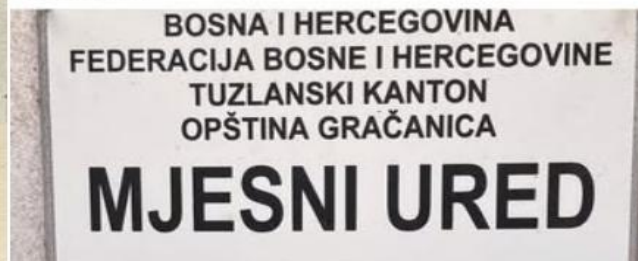
...

Na ovoj objavi promovišemo SVE ODGOVORNE MJESNE ZAJEDNICE koje se priključuju lokalnoj kampanji "PRIJAVI NASILJE".

Budite i vi oni KOJIMA JE STALO DO SIGURNOSTI NAŠIH ... **Прикажи још**

odgovorne službene osobe će prijave dostavljati Centru za socijalni rad. Grad Gračanica je preduzeo konkretne mjere na sprečavanju nasilja naglašavajući važnost i odgovornost svakog građanina u ovom veoma važnom procesu koji Gračanicu stavlja među odgovorne lokalne zajednice.

anonimne prijave nasilja. Prijave o nasilju mogu iznositi svi građani. Pored svakog sandučića biti će postavljeno uputstvo kako prijaviti nasilje ,a odgovorne službene osobe će prijave dostavljati Centru za socijalni rad. Grad Gračanica je preduzeo konkretne mjere na sprečavanju nasilja naglašavajući važnost i odgovornost svakog građanina u ovom veoma važnom procesu koji Gračanicu stavlja među odgovorne lokalne zajednice.

Neformalna Lobi Grupa Žena Gračanica

2. октобар 2024. · 🌐

Hvala Crna Hronika na podršci ali bitka još nije završena. Gračaničke žene čekaju još uvijek oduzimanje licence da se nikome nigdje više ne ponovi 🙄

CRNA-HRONIKA.INFO

Pobjeda žena u Gračanici: Uspjeli "otjerati" doktoricu na koju su se svi žalili

Neformalna Lobi Grupa Žena Gračanica postigla je značajan uspjeh u borbi za bolju zdravstvenu z...

Najvažnije od svega je što je Neformalna lobi grupa žena Gračanica vjetar u leđa ženama političarkama, što zajedno rade i pokreću inicijative. Ovo je pravi primjer savezništva među ženama koji treba replicirati u svim zajednicama.

Neformalna Lobi Grupa Žena Gračanica

6. децембар 2024. · 🌐

📌 Naše gradske vijećnice daju svoj doprinos u kreiranju Gračanice sigurne zajednice. Zahvaljujemo se na posvećenom radu i nadamo se još boljoj i jačoj saradnji. Zahvaljujemo se i našim gradskim vijećnicima koji su podržali svoje kolegice.

Stop svakom obliku nasilja !

Zahtjev za stabilizaciju stanja sigurnosti u gradu Gračanica

Dodaj oznaku

Neformalna Lobi... 09:26

za MUP, kabinet.grad... ^

Šalje Neformalna Lobi grupa
žena grada Gračanica •
neformalnalogrupazenagradagr@gmail
.com

Primalac MUP TK • kontakt@mup.tk.ba
kabinet.gradonacelnika@gracanica.gov.ba
vlada@tk.kim.ba
Predsjedavajući Gradskog vijeća
Gračanica • predsjedavajući
.gv@gracanica.gov.ba
portparol@mup.tk.ba
skupstinatk@bih.net.ba

Datum 21. maj 2025. 09:26

**Neformalna lobi grupa
Žena Gračanica**

FORUM

GRAĐANKI I GRAĐANA GRAČANICE

ZAKLJUČCI

07.05.2025.

Neformalna Lobi Grupa Žena Gračanica
9. maj · 45

!! ZAKLJUČCI !!

07.05.2025. održan je prvi forum građanki i građana grada mjesne zajednice Gračanica.

U prisustvu predsjednika mjesne zajednice Adnana Salihbašića i dvije vijećnice Mersiha Jozunčić i Tijana Lukić građani i građanke aktualizirali su višestruke probleme koji jako i intenzivno ugrožavaju sigurnost života svih nas u ovom gradu.

Prisutni su odlučili izvesti nekoliko zaključaka sa kojima će za početak usmjeriti aktivnosti pisanja urgencija, inicijativa prema nadležnim institucijama i ustanovama, te će preko ureda mjesne zajednice aktivirati sve mehanizme konkretnih rješenja kontrole fizičke, ekološke i pravne sigurnosti kao prioritet.

Vjerujemo da ćete plod rada foruma ubrzo osjetiti na terenu, a o konkretnim poduzetim mjerama javnost će biti najkonkretnije informisana transparentno kao i do sada.

U protekla dva dana izvršene su pripreme obavljene potrebni sastanci sa predstavnicima institucija i idemo u pravcu četiri ključna cilja o kojima ćete biti pravovremeno obaviješteni detaljno a odnosi se na sledeće prioritete:

SNAGA KOJA GRADI ZAJEDNICU

U Gračanici, rodna ravnopravnost nije samo napisana
ona se živi, njeguje i gradi svakim danom.

6. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Žene i dalje ostaju nedovoljno zastupljene u strukturama lokalne vlasti u Bosni i Hercegovini, uprkos zakonodavnom okviru koji im garantuje pravo na ravnopravno političko učešće. Ovaj politički dokument se oslanja na podatke iz sedam općina i gradova – Gračanica, Modriča, Tuzla, Šamac, Doboj, Lukavac i Vukosavlje – i ukazuje na postojanje kontinuiranog rodnog jaza, kako u izabranim tako i u imenovanim funkcijama. Iako je zakonom jasno definisana obaveza o minimalno 40% zastupljenosti manje zastupljenog spola, nijedno od posmatranih općinskih vijeća ili skupština nije ispunilo ovaj standard. Ipak, podaci ukazuju na nekoliko ulaznih tačaka za napredak. Posebno se ističe da određene žene obavljaju značajne administrativne funkcije ili imaju izraženu izbornu podršku, čak i kada ta podrška ne rezultira formalnim mandatom.

Nalazi i preporuke predstavljeni u ovom dokumentu razvijeni su u okviru projekta „Žene u politici“ (WiP), jednogodišnje pilot inicijative koju su realizirale Fondacija CURE i Udruženje građana “Budućnost”, uz podršku Vlade Švicarske u Bosni i Hercegovini i organizacije IAMANEH Švicarska. Projekat, koji je završen u julu 2025. godine, imao je za cilj jačanje prisustva, vidljivosti i uticaja žena u javnom i političkom životu, posebno na lokalnom nivou. Kroz ciljano mentorstvo, političku edukaciju, podršku u pregovaranju i rad na predstavljanju u medijima, projekat se bavio i strukturnim i neformalnim preprekama koje ograničavaju političko djelovanje žena.

Za razliku od brojnih ranijih inicijativa koje su često bile sporadične, kratkoročne i usko fokusirane, WiP projekat je bio osmišljen kao model dosljedne i integrisane podrške. Mnoge prethodne intervencije nisu imale dovoljno vremena, obima ni resursa da ženama pruže kontinuiranu i pouzdanu podršku. Kao rezultat, nisu uspijevale izgraditi trajne kapacitete niti zadržati zamah nakon pojedinačnih izbornih ciklusa. Nasuprot tome, WiP pristup je ponudio strpljivu, strukturiranu i praktičnu podršku, polazeći od razumijevanja da političko učešće nije jednokratni događaj, već dugoročan proces koji zahtijeva kontinuitet i povjerenje.

Znanja i iskustva stečena tokom realizacije projekta sada predstavljaju vrijedan doprinos pripremama za Opšte izbore 2026. godine i osnova su za širenje broja kredibilnih i spremnih kandidatkinja uoči Lokalnih izbora 2028. godine.

Podaci jasno pokazuju da, iako su žene prisutne u brojnim administrativnim i savjetodavnim funkcijama, njihov uticaj ostaje ograničen kada je riječ o pozicijama odlučivanja. Čak i u sredinama gdje su žene relativno dobro zastupljene u radnim tijelima (npr. Vukosavlje i Doboji), one ih rijetko i predvode. Najvažnije je bilo to da nijednom opštinom ili gradom ne upravlja žena – nijedna nije načelnica ili gradonačelnica.

Strukturne prepreke i potencijal za napredak

Nizak procenat žena u općinskim vijećima i skupštinama opština ukazuje na to da političke partije ne primjenjuju rodne kvote na djelotvoran način. Političke stranke ispunjavaju zakonske okvire na kandidatskim listama, ali ne i u praksi, odnosno podršci tokom kampanje, što je trend koji se nastavlja iz izbora u izbore. Zastupljenost na izbornim listama nije nikakva garancija ravnopravne participacije žena kako u politici tako i u procesu predizborne kampanje koja pruža osnovni temelj za izbor kandidata/kandidatkinja na određene funkcije.

Nedostaje sistemska podrška ženama za pripremu za liderske uloge. Iako su žene aktivne u administraciji i raznim komisijama, rijetko dobijaju ohrabrenje ili podršku da se kandiduju. Primjer iz Modriče, gdje je kandidatkinja osvojila najveći broj glasova ali ipak nije preuzela mandat, pokazuje da prilika ne znači uvijek i političku moć.

Suprotno tome, gradovi poput Tuzle pokazuju da žene mogu voditi u administrativnim ulogama – 70% pomoćnika gradonačelnika i 60% rukovoditelja odjela su bile žene. Ipak, ti profili često ostaju nevidljivi javnosti i isključeni iz stranačkih struktura. Bez aktivne podrške, mnoge od tih žena ne prelaze iz administracije u politiku.

Prema Opštim izborima 2026. i dalje

Opšti izbori 2026. godine odredit će sastav državnog i entitetskih parlamenata. Iako se po obimu i formatu razlikuju od lokalnih izbora, ti nivoi su povezani kroz političku vidljivost i kanale za kandidaturu. Lokalni izbori se odnose na bliskost s biračima i svakodnevnu uslugu građanima, dok opšti izbori zahtijevaju veću vidljivost, snažnu podršku stranaka i često intenzivan medijski pritisak.

Ova razlika je značajna. Mnoge žene započinju svoj politički angažman upravo na lokalnom nivou. Ako nemaju podršku i ne postanu vidljive u tom prostoru, šanse za prelazak na više nivoe vlasti ostaju male.

WiP projekat je pokazao da mentorstvo, izgradnja solidarnosti, obuka iz pregovaranja i ciljane podrška ženama iz manjinskih i ruralnih sredina mogu doprinijeti stvaranju otpornije i spremnije grupe budućih kandidatkinja.

Kontinuitet između Opštih izbora 2026. i Lokalnih izbora 2028. treba posmatrati strateški. Žene koje budu izabrane u državne ili entitetske parlamente treba da postanu mentorice i podrška ženama koje žele učestvovati u lokalnim izborima. Opštine već sada trebaju početi s prepoznavanjem i obukom potencijalnih liderki, osiguravajući time dugoročnu investiciju u demokratsko učešće.

Preporuke

Za osiguranje mjerljivog napretka u rodno uravnoteženoj političkoj zastupljenosti, potreban je skup usklađenih aktivnosti koje uključuju institucije, političke stranke, organizacije civilnog društva i medijske platforme.

Poštivanje rodni kvota mora biti postavljeno kao prioritet u periodu koji prethodi Općim izborima 2026. godine. Izborne komisije bi trebale provoditi provjere kandidatskih lista već u ranoj fazi, kako bi se osiguralo da kvota od 40% bude ispoštovana, ne samo formalno, već i suštinski. To podrazumijeva uvođenje jasnog, naizmjeničnog rasporeda muških i ženskih kandidata na listama (tzv. "zip model"), koji onemogućava simbolično postavljanje žena na pozicije bez realnih šansi za izbor. Sankcije za nepoštivanje – uključujući novčane kazne ili odbacivanje liste – trebaju biti jasno regulisane i dosljedno primjenjivane.

Mentorstvo treba biti sistematizirano. Žene koje budu izabrane na više nivoje vlasti, naročito u entitetske i državne parlamente, treba da dobiju podršku i podsticaj da postanu mentorice ženama koje se pripremaju za kandidaturu. Općinska vijeća, političke stranke i organizacije civilnog društva mogu uspostaviti lokalne mentorske klastere, s ciljanom podrškom ženama iz nedovoljno zastupljenih i ruralnih sredina koje planiraju lokalne candidature. Ovakvi modeli mogu biti integrisani u opštinske akcione planove za ravnopravnost spolova, uz podršku donatorskih programa izgradnje kapaciteta.

Izgradnja kapaciteta treba započeti odmah (već početkom 2026. godine) i trajati kontinuirano do 2028. godine. Ovo uključuje ulaganja u javni nastup, vođenje kampanja, političke pregovore i digitalnu sigurnost – s posebnim fokusom na žene zaposlene u administraciji koje same sebe ne vide kao potencijalne kandidatkinje. Opštine mogu razviti interne programe liderstva za prepoznavanje i obuku talentovanih žena iz javne uprave za političke uloge, povezujući postojeće administrativne kompetencije s političkom vidljivošću.

Vidljivost je takođe ključna. Potrebno je pokrenuti kampanje na lokalnom i nacionalnom nivou koje promovišu doprinos žena u upravljanju i javnim službama. Te kampanje treba da se suprotstave medijskim pristrasnostima i štetnim narativima koji i dalje marginalizuju žene u politici. Novinari i novinarke treba da prođu dodatne edukacije o prepoznavanju rodni stereotipa, a nezavisna regulatorna tijela da aktivnije prate izborne sadržaje u medijima i izvještavaju o zastupljenosti. Političke stranke treba da dobiju podsticaj da aktivnije povezuju svoje kandidatkinje s tzv. "prijateljskim" medijima i omoguće njihovu javnu promociju.

Kako bi se osiguralo da mjere rodne ravnopravnosti rezultiraju stvarnom zastupljenošću, kompenzacijski mandati (koji se dodjeljuju nakon izbora radi proporcionalnosti) treba prvenstveno da budu dodijeljeni kandidatkinjama. Ovakav pristup ne samo da jača suštinsku primjenu kvota, već i ispravlja neravnotežu do koje često dolazi uslijed pozicioniranja kandidata na listama i izbornih rezultata. Dodatno, u slučajevima kada žena napusti svoj mandat – bilo zbog prelaska na drugu funkciju, ostavke ili drugih razloga – njeno mjesto bi, po pravilu, trebalo popuniti drugom ženom. Time se očuvava rodna ravnoteža postignuta na izborima i sprječava postepena erozija ženske zastupljenosti tokom postizbornog ciklusa. Ove mjere treba ugraditi u izorno zakonodavstvo i unutrašnja pravila političkih stranaka kako bi se osigurala dosljedna i transparentna primjena. Direktno zagovaranje prema političkim partijama upravo u ovom pravcu treba biti jedan od konkretnih elemenata nastavka programskih aktivnosti.

Neformalna platforma „Žene u politici“ (WiP), uspostavljena u okviru WiP projekta, treba nastaviti s radom kao strukturirani, međustranački mehanizam podrške. Institucije, stranke i civilno društvo treba da ovu platformu formalno prepoznaju kao prostor za edukaciju, razmjenu, zagovaranje i rano prepoznavanje perspektivnih liderki. Obaveze preuzete potpisivanjem Memoranduma o razumijevanju mogu poslužiti kao alat za međusobnu odgovornost.

Za praćenje napretka neophodno je i redovno javno izvještavanje. Svi nivoi vlasti treba da objavljuju podatke o političkoj zastupljenosti, imenovanjima i izboru kandidata, razvrstane po spolu, i da ih učine dostupnim istraživačima, nadzornim tijelima i javnosti. Transparentnost će ojačati odgovornost i omogućiti korekcije politika na osnovu dokaza.

Kandidatkinje su sve češće izložene online uznemiravanju, kampanjama klevete i dezinformacijama. Takvi napadi narušavaju ugled, obeshrabruju žene da se politički angažuju i stvaraju neprijateljsko okruženje. Mnoge učesnice projekta „Žene u politici“ su ovo istakle kao svoje najurgentnije pitanje, tražeći podršku u borbi protiv digitalnog nasilja i javne diskreditacije. Zakon u Bosni i Hercegovini ne prepoznaje internet kao javni prostor i ne definiše jasno digitalne oblike rodno zasnovanog nasilja. Kao rezultat, institucije nemaju potrebne alate za djelovanje, a većina zlostavljanja na društvenim mrežama ostaje nekažnjena.

Postoje međunarodni standardi, ali su često nejasni i teško primjenjivi, posebno zbog nepostojanja kontrole nad globalnim platformama. Iako je zakonska reforma nužna, žene ne mogu čekati. Potrebna im je neposredna podrška za zaštitu i upravljanje digitalnim nastupom. Obuka o sigurnosti na internetu, strategiji sadržaja i odgovorima na napade može imati konkretan učinak. Kandidatkinje treba da budu podržane da ostanu vidljive, promovisu ključne teme i izgrade mreže koje će im pružiti javnu podršku kada to bude potrebno.

Ako se ove mjere provedu bez odlaganja, Bosna i Hercegovina ima stvarnu priliku ne samo da ispuni svoje zakonske obaveze, već i da oblikuje političku kulturu u kojoj se cijene kompetencije i inkluzija, a ne tradicija i isključivanje. Opći izbori 2026. godine treba da budu odskočna daska za strukturne promjene, a Lokalni izbori 2028. godine tačka konsolidacije nove generacije liderki.

Potrebno je poboljšati zakonski okvir i osigurati ravnopravnost muškaraca i žena u izvršnoj i zakonodavnoj vlasti:

- Kroz izmjene Izbornog zakona BiH, čijim se izmjenama trebaju predvidjeti dodatne mjere koje se odnose na dodjeljivanje mandata manje zastupljenom polu (npr. kroz dodjeljivanje mandata s kompenzacijskih lista) i osigurati sistem koji će, nezavisno od rasporeda glasova, rezultirati izborom minimalno 40% žena u svim parlamentima.
- Kroz izmjene Izbornog zakona BiH osigurati unutarstranačke kvote od minimalno 40% manje zastupljenog pola u svim stranačkim tijelima.
- Ugraditi odredbu u Zakonu u Vijeću ministara po kojoj se zakonodavna i izvršna vlast na svim nivoima u budućnosti ne može potvrditi ukoliko nije ispoštovana minimalna zastupljenost manje zastupljenog pola od 40% shodno Zakonu o ravnopravnosti spolova BiH.
- Izvršiti dopune Jedinostvenih pravila za primanje i obrađivanje zahtjeva za ispitivanje povreda Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, kojim će sva državna tijela na svim nivoima prije konstituisanja vlasti imati obavezu da dobiju saglasnost od entitetskih gender centara da su imenovanja u skladu sa ovim zakonom

Preporuke za političke stranke

- Izraditi plan djelovanja za postizanje i unapređenje uravnotežene zastupljenosti žena, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH, te odrediti metode za provođenje uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca u stranačkim tijelima

- Izraditi strategiju za uključivanje žena u stranku, jer samim povećanjem broja članica u lokalnim organizacijama, proširuje se baza za postavljanje žena na vodeće pozicije unutar stranke, te eliminiše argument o nedovoljnom broju žena uključenih u politiku
- Podsticati osnivanje, osnaživanje i djelovanje stranačkih organizacija žena na svim nivoima stranke. Stranačke organizacije žena omogućuju ženama unutar stranke interesno zastupanje, te osnažuju same žene za aktivnije učešće u stranačkom radu.
- Organizovati i podsticati edukaciju članica stranke. Političke stranke treba da edukuju članstvo za različite vještine kao što su javni nastup, odnosi s javnošću i medijima, ali i edukacije vezane za područje javnih politika, kao i rodnu ravnopravnost. Prilikom organizovanja edukacija važno je voditi računa da su na edukacijama podjednako prisutni i žene i muškarci
- Uvesti rodne kvote u stranačke statute. Rodne kvote osiguravaju zastupljenost žena u stranačkim tijelima i na izbornim listama
- Izraditi rodno osjetljive stranačke programe. Ovakvi programi prepoznaju i uvažavaju potrebe i interese stanovništva, žena i muškaraca, što povećava efikasnost, transparentnost i odgovornost vlasti i javnih politika
- Osuditi i sankcionirati seksističke i diskriminatorne istupe pojedinih članova/članica stranke.
- U komunikaciji sa javnošću i političkoj promociji izbjegavati stereotipno prikazivanje žena. Ukoliko žene nisu vidljive u javnosti i to kao ravnopravne i aktivne osobe, teško da će se stereotipi mijenjati.

Preporuke za rad sa ženama političarkama

- Važno je kontinuirano raditi na edukaciji žena i podizanju svijesti o borbi protiv patrijarhata. Ove aktivnosti su ključne za osnaživanje žena i njihovo aktivno učešće politici.
- Žene su često pretjerano samokritične, dok muškarce rijetko propitujemo o njihovim kompetencijama. Potrebno je raditi na promjeni ove percepcije i ohrabrivati žene da se osjećaju sigurno u svojim sposobnostima.
- Jedan od glavnih izazova je nedovoljna podrška žena jedna drugoj u političkom angažmanu. Potrebno je raditi na jačanju solidarnosti među ženama i stvaranju mreža podrške.
- Postoji potreba za mentorstvom i većim angažmanom žena s iskustvom, što je značajan resurs koji bi mogao pomoći mlađim ženama u politici.

- Razvijati međusobnu saradnju žena. To jeste jedan korak više koji neminovno nameće pitanje spremnosti samih učesnica da izađu iz sopstvene sredine, da pređu barijere, od entitetskih do etničkih, ali svakako da se kroz program kod većine žena iskaže spremnost rušenja predrasuda i stereotipa.
- Važno je nastaviti sa osnaživanjem žena, kako bi stekle vještine i samopouzdanje potrebno za vođenje uspješnih kampanja, ali i za aktivno djelovanje u organima vlasti.
- Potrebno je raditi na promociji pozitivnih primjera žena u politici kako bi se potaknule i druge
- Neophodno je osnažiti mrežu podrške za žene koje se odluču na političku karijeru, kroz mentorske programe i podršku iskusnih političarki.
- Rušenje stereotipa o ženama u politici. Kroz razgovore u mjesnim zajednicama, kandidatkinje i aktivistice razbijati i rušiti postojeće stereotipe o ženama u politici, pokazujući svojim primjerom snagu ženskog liderstva.
- Žene moraju biti svjesne da ne mogu sve postići same. Potrebna je podrška i uključivanje članova porodice, prijatelja, i šire zajednice kako bi se izgradila baza podrške za izbore

Prioriteti djelovanja žena u lokalnim zajednicama

- Potrebno je usmjeriti se na rješavanje konkretnih problema u lokalnim zajednicama, što je ključno za poboljšanje kvaliteta života građana i građanki
- *Nedovoljna fokusiranost na mjesne zajednice (baza):* Često zanemarujemo važnost djelovanja u mjesnim zajednicama, gdje mnogi problemi zapravo počinju. Napraviti plan redovnih posjeta svim mjesnim zajednicama. Važno je kontinuirano održavati kontakte, upoznavati se sa njihovim problemima i vraćati im se sa konkretnim informacijama tako da građani/ke znaju da niste za njih zaboravili i da radite za njih.

IZVORI/REFERENCE

1. Alternativni CEDAW izvještaj – Izvještaj organizacija civilnog društva o provedbi Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena u BiH za period 2019-2023. godinu, 2024, https://pravazasve.ba/bs/wp-content/uploads/sites/5/2023/11/Izvestaj19_23web.pdf
2. Centralna izborna komisija BiH - <https://www.izbori.ba/?Lang=3>
3. <https://www.nezavisne.com/novosti/hronika/Nacelnik-Modrice-sasluan-u-policiji-zbog-prijave-da-je-kupio-skupstinsku-vecinu/873282>
4. Idžaković, Petrić A., Petrić, N., Šehić, Vidović. Alternativni izvještaj o implementaciji CEDAW konvencije i ženskim ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini
5. Izborni zakon Bosne i Hercegovine, “Službeni glasnik BiH”, br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 04/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/05, 24/06, 32/07, 33/0, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14, 31/16, 41/20, 38/22, 51/22, 67/22 i 24/24)
6. Izvještaj o preliminarnim nalazima i zaključcima rezultat je zajedničkog nastojanja u kojem su učestvovali OSCE-ov Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Evrope (Kongres) i Evropski parlament (EP), https://www.osce.org/files/f/documents/7/c/577738_1.pdf
7. Jedinstvena pravila za primanje i obrađivanje zahtjeva za ispitivanje povreda Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, Agencija za ravnopravnost spolova BiH, https://www.gcfbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/02/120608_JP_B_FV.pdf
8. Komitet za eliminaciju diskriminacije nad ženama (CEDAW), **2024., Generalna preporuka broj 40**, <https://reliefweb.int/report/world/general-recommendation-no-40-equal-and-inclusive-representation-women-decision-making-systems-cedawcgc40-advanced-unedited-version>
9. Odluka kojom se donosi Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine, <https://www.ohr.int/decision-enacting-the-law-on-amendments-to-the-election-law-of-bosnia-and-herzegovina-16/?print=pdf>
10. Pod lupom, „Finalni izvještaj o građanskom, nestranačkom posmatranju Lokalnih izbora u Bosni i Hercegovini – jer nam je stalo“, decembar 2024. godine, file:///C:/Users/QWERTY/Downloads/Finalni-izvjestaj-o-gradanskom-nestranackom-posmatranju-Lokalnih-izbora-2024.-godine-u-BiH.pdf
11. Tirović, Belma: „Zastupljenost žena na Lokalnim izborima 2024. godine“
link: <https://istinomjer.ba/zastupljenost-zena-na-lokalnim-izborima-2024-godine/>
12. Zakon o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, br. 32/10- Prečišćeni tekst), <https://portalfo2.pravosudje.ba/vstvfo-api/vijest/download/142592>
13. Zaključni komentari UN-ovog Komiteta za eliminaciju diskriminacije žena za BiH, engl. verzija dostupna na: <http://www.unhchr.ch/> (zadnji pristup 06.12.2024)